

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: Informační studia a knihovnictví

Studijní obor: Informační studia a knihovnictví

Bakalářská práce

Tereza Simandlová

Služba „eBooks on Demand“ v České republice

„eBooks on Demand“ Service in the Czech Republic

Praha 2011

Vedoucí práce: PhDr. Radka Římanová

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Radka Římanová

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení

Chtěla bych poděkovat paní PhDr. Radce Římanové za cenné rady a připomínky, které mi poskytovala nejen po dobu psaní bakalářské práce. Také bych ráda poděkovala Mgr. Kateřině Kamrádkové za trpělivé konzultace tématu, Ing. Mgr. Věře Pospíšilíkové a Mgr. Rostislavu Krušínskému za spolupráci při vyplňování dotazníku a poskytování potřebných informací.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis studenta: .....

Identifikační záznam

SIMANDLOVÁ, Tereza. *Služba „eBooks on Demand” v České republice [„eBooks on Demand” Service in the Czech Republic]*. Praha, 2011, 82 s., XI s. příloh. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce Radka Římanová.

Abstrakt

Bakalářská práce představuje evropský kooperativní projekt *Elektronické knihy na objednávku – Evropská knihovní síť* (eBooks on Demand – A European Library Network, EOD) a stejnojmennou službu, jejímž cílem je digitalizace historických tisků na objednávku. První část práce přináší obecný vhled do historie projektu, popisuje cíle, klíčové aktivity projektu a technologické postupy služby. Dále se práce zaměřuje na popis současného stavu služby EOD v České republice. Poslední část představuje nástroje propagace služby EOD a jejich případné rozšíření o nové možnosti.

Abstract

This Bachelor thesis introduces European cooperative project *Elektronické knihy na objednávku – Evropská knihovní síť* (eBooks on Demand – A European Library Network, EOD) and homonymous service which aims to digitize rare books on customer's demand. The first part of thesis describes the project in generally way regarding its history, describing goals, key activities, and technological workflow of EOD service. Furthermore the thesis focuses on describing current situation of EOD service in the Czech Republic. The last part presents the *promotional tools* of EOD service and their possible new opportunities.

Klíčová slova

digitalizace, elektronická kniha, Elektronické knihy na objednávku, EOD, historický fond, kooperativní projekt

Keywords

cooperative project, digitization, electronic book, eBooks on Demand, EOD, historical book collection

Obsah bakalářské práce

PŘEDMLUVA	10
1 ÚVOD	12
1.1 Úvod k digitalizaci historických tisků v knihovnách	12
1.2 Vymezení pojmů a terminologie	13
2 KOOPERATIVNÍ PROJEKT SLUŽBY „EBOOKS ON DEMAND“ - VZNIK A VÝVOJ	16
2.1 Vývoj sítě EOD	16
2.1.1 Digitalizace na objednávku a eTEN	16
2.1.2 Elektronické knihy na objednávku – Evropská knihovní síť a Kultura 2007-2013 ..	19
2.1.2.1 Hlavní cíle	20
2.1.2.2 Klíčové aktivity	21
2.1.2.3 Vize do budoucna	22
2.2 Členství v síti EOD	23
3 TECHNOLOGICKÉ POSTUPY V RÁMCI EOD	26
3.1 Podmínky poskytnutí služby	26
3.1.1 Zákazník	26
3.1.2 Předmět služby	27
3.2 Proces zpracování objednávky EOD	28
3.2.1 Order Data Manager	28
3.2.2 Požadavek	28
3.2.2.1 Integrovaný vyhledávač EODISE	31
3.2.3 Digitalizace	32
3.2.3.1 Normy kvality EOD	33
3.2.4 Zpracování elektronické knihy	34
3.2.4.1 Data Object Generator	35
3.2.5 Platba	35
3.2.6 Zpřístupnění knih EOD	36
3.2.6.1 Stažení (download)	36
3.2.6.2 CD/DVD-ROM	36
3.2.6.3 Tisk na objednávku	36
3.2.6.4 Digitální knihovny	38
4 SLUŽBA „EBOOKS ON DEMAND“ V ČR – STRUKTUROVANÁ ANALÝZA (MZK, NTK A VKOL)	39
4.1 Síť EOD a Česká republika	39
4.1.1 Moravská zemská knihovna v Brně	39
4.1.2 Národní technická knihovna	40

4.1.3	Vědecká knihovna v Olomouci	41
4.2	Analýza, cíl a metodika	41
4.3	Hypotézy.....	42
5	POROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ ANALÝZY	43
5.1	Výsledky analýzy	43
5.1.1	Moravská zemská knihovna	43
5.1.2	Národní technická knihovna	44
5.1.3	Vědecká knihovna v Olomouci	46
5.2	Porovnání a grafické znázornění vybraných údajů.....	47
5.3	Vyhodnocení hypotéz	54
6	MOŽNOSTI PROPAGACE EOD V ČR.....	57
6.1	Propagace EOD v České republice	58
6.2	Možnosti propagace EOD v ČR	62
7	ZÁVĚR	67
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	69
	SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A GRAFŮ	82
	PŘÍLOHY	I

Seznam použitých zkratk

DoD	Digitisation on Demand
DOG	Data Object Generator
DPI	Dots per inch
EACEA	The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency
EK	Evropská komise
EOD	eBooks on Demand
EODISE	EOD Integrated Search Engine
eTEN	Trans-European telecommunications networks
EUR	Euro
FAQ	Frequently Asked Questions
FTP	File Transfer Protocol
ISBN	International Standard Book Number
JPEG	Joint Photographic Experts Group (formát JPEG file format)
JPEG2000	Joint Photographic Experts Group, rok vytvoření 2000
KB	Koninklijke Bibliotheek
KNAV	Knihovna Akademie Věd ČR
LZW	Lempel–Ziv–Welch
MZK	Moravská zemská knihovna v Brně
Např.	Například
NK	Národní knihovna České republiky
NLE	National Library of Estonia
NTK	Národní technická knihovna
NUK	Národní a univerzitní knihovna v Ljubljani
OAI-PMH	Open Archives Initiative - Protocol for Metadata Harvesting
OCLC	Online Computer Library Center
OCR	Optical Character Recognition
ODM	Order Data Management
OOPEC	Office for Official Publications of the European Communities
OPAC	Online Public Access Catalogue
PDF	Portable Document Format
PNG	Portable Network Graphics
Pozn.	Poznámka

RGB	Red Green Blue
ROI	Return on Investment
RTF	Rich Text Format
STK	Státní technická knihovna
Sysno	Systémové číslo
TDKIV	Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy
TIFF	Tag Image File Format
UIBK	Univerzitní a krajská knihovna Tyrolska v Innsbrucku
VKOL	Vědecká knihovna v Olomouci
XML	eXtensible Markup Language

Předmluva

Tématem bakalářské práce je *Služba eBooks on Demand v České republice*. Práce si klade za cíl popis a analýzu služby eBooks on Demand (EOD), která je poskytována v rámci stejnojmenného evropského kooperativního projektu a jejímž hlavním účelem je digitalizace starých tisků na objednávku. Práce se detailněji zaměřuje na vybrané české knihovny EOD a poskytování služby v českém prostředí.

Téma bylo zvoleno především z důvodu jeho aktuálnosti. V době zadávání bakalářských prací byla tato služba zprovozněna v Národní technické knihovně, kde autorka bakalářské práce pracuje. Dalším kritériem výběru byla absence komplexní práce zabývající se projektem a službou EOD v českém jazyce.

První kapitola stručně přináší vhléd do oblasti zpřístupňování starých tisků a problematiky digitalizace, která je v současné době jedním z hlavních fenoménů knihovnictví. Službu digitalizace na objednávku je možné považovat za případnou alternativu pro instituce, které nemají například dostatek financí na realizaci projektů masové digitalizace. Vedle toho jsou v první části vymezeny základní pojmy a terminologie, ze které text práce vychází.

V druhé kapitole je nastíněna historie a vývoj projektu až do současné podoby. Ve stručnosti představuje pilotní projekt Digitalizace na objednávku (Digitisation on Demand, DoD) a jeho následný vývoj v projekt Elektronické knihy na objednávku – Evropská knihovní síť (eBooks on Demand, EOD), u něhož se text práce zaměřuje na hlavní cíle, klíčové aktivity, vize do budoucna a detailněji na způsob a podmínky členství v Evropské knihovní síti.

Třetí kapitola je věnována popisu technologických postupů projektu, tedy podmínkám poskytování služby a předmětu služby. Dále je popsáno softwarové řešení, způsob zpracovávání a vyřizování objednávek.

V rámci čtvrté kapitoly jsou stručně představeny vybrané instituce v České republice, které jsou zapojeny do sítě EOD. Následuje popis způsobu provedení strukturované analýzy, vytyčení metodiky a cílů. Práce také předkládá vstupní hypotézy, ze kterých vychází některé otázky dotazníku (viz. Příloha č. 1).

Následující pátá kapitola shrnuje výsledky dotazníku, předkládá grafické znázornění vybraných údajů spolu s komentáři a vyhodnocuje vstupní hypotézy. Během sběru dat bylo zjištěno, že dotazníková služba *Vyplňto.cz* [Demčák, 2008-] neumožňuje filtrovat odpovědi od jednotlivých respondentů, proto bylo nutné vždy po každém novém vyplnění uložit data

mimo online službu a výsledky vynulovat, aby se nesloučily s odpověďmi dalšího respondenta. Z tohoto důvodu není možné zobrazit všechny výsledky ukončeného dotazníku online.

Šestá kapitola představuje v základní rovině propagaci jako součást marketingu a je zaměřena na možnosti propagace služby EOD v České republice. Kapitola vychází z výsledků analýzy a snaží se popsat další možné způsoby propagace či rozšířit stávající.

Při psaní teoretické části bakalářské práce autorka často narážela na problém výběru vhodných pramenů pro práci. Služba se sice řídí pravidly, smlouvami, normami a centrálně stanovenými postupy, ty jsou však pouze rámcové a knihovny si je mohou upravit v závislosti na konkrétních podmínkách dané země/knihovny. Nejvíce problematická kapitola v tomto ohledu byla třetí – „Technologické postupy v rámci EOD“.

Práce pomohla utřídit znalosti dané problematiky nejen autorce, ale je také přínosem pro rozvoj této služby v ČR, jak se vyjádřili koordinátoři, se kterými autorka spolupracovala v rámci dotazníkového šetření.

1 Úvod

1.1 Úvod k digitalizaci historických tisků v knihovnách

S rozvojem informačních technologií se knihovnám otevírá nová možnost, jak efektivně chránit knižní kulturní dědictví a zároveň ho zpřístupnit více uživatelům. V současné digitální době mají uživatelé stále značně omezené možnosti, chtějí-li pracovat s tištěnými dokumenty a o to více v případě těch tisků, které jsou zahrnovány mezi tzv. *historický fond*. Absenční, ale i prezenční, výpůjčky jsou u těchto knih vzhledem ke stavu a vzácnosti rizikové. Rizikem pro knihy je i kopírování. Knihovna, která není vybavena speciálními knižními skenery, pak kopie neposkytuje vůbec [Haningerová, 2011]. Badatelé jsou proto nuceni v případě potřeby studia historických fondů cestovat přímo do knihovny, která dokument vlastní.

Tuto situaci v současné době perspektivně řeší projekty národní i lokální digitalizace. Dosud byla digitalizována zejména knižní produkce z let 1500 – 1900. Z tohoto období existuje jen na území Evropy zhruba šest milionů titulů [Mühlberger, 2009a]. Problémem je ovšem poměrně složitý identifikační popis a decentralizovaný způsob zpřístupnění digitalizovaných fondů [Radka Římanová, ústní sdělení, 06.05.2011]. Zpřístupnění částečně řeší např. projekt *Europeana – Evropská digitální knihovna* [KB, 2008a]. Cílem tohoto projektu je vytvoření centrální evropské digitální knihovny pro zdigitalizované zdroje z evropských muzeí, knihoven, archivů a audiovizuálních sbírek [KB, 2008b]. V současné době Europeana obsahuje přes 15 milionů záznamů a uživatelé v ní mohou nalézt obrazy, texty, audio a video soubory [KB, 2008b].

Projekty digitalizace se zaměřují obvykle na digitalizaci ucelených kolekcí, a to dle různých hledisek. Zejména z hlediska fyzického ohrožení fondu (kyselý papír) nebo z hlediska historické hodnoty (digitalizace národního dědictví) [Radka Římanová, ústní sdělení, 06.05.2011]. Kritérium uživatelského zájmu nepatří mezi nejvýznamnější atributy pro výběr dokumentů, je velice individuální a nepředvídatelné. Navíc situaci komplikuje i technická náročnost kvalitní digitalizace, která přesahuje možnosti jednotlivých knihoven.

Erland Kolding Nielsen [2007] ve svém článku, který se týká překážek v digitalizaci v evropských knihovnách, vymezuje pět problematických oblastí. Do první spadají technologické problémy, a to především z pohledu financování nákupu rozličného hardwarového zařízení potřebného k digitalizaci. Dále vyzdvihuje absenci a tedy důležitost zavedení standar-

dů/norem pro formát, kde je nutné zohlednit jak potřeby uživatelů při zobrazování, tak vhodnost formátu pro dlouhodobou archivaci. Další výraznou překážku Nielsen [2007] vidí ve financování, kdy je převážně pro většinu knihoven nemožné najít dostatek peněz v rozpočtu na velké digitalizační projekty. Za čtvrtou problematickou oblast považuje organizaci procesu digitalizace.¹ A jako největší překážku Nielsen [2007] uvádí copyright, který nejen knihovnám způsobuje potíže v mnoha oblastech.

Projekt *Elektronické knihy na objednávku* (eBooks on Demand, EOD) řeší výše uvedené problémy především možnostmi kvalitní digitalizace, nicméně je uvedenými pěti oblastmi také významně ovlivněn. Z pohledu technologických problémů ulehčuje EOD především proces zpracování, kdy nabízí knihovnám přístup k centrálnímu systému, který zajišťuje generování elektronických knih. Je ovšem nutné, aby knihovny EOD disponovaly potřebným hardwarovým zařízením k samotné digitalizaci. Druhý problém, týkající se absence norem a standardů, řeší EOD definováním vlastních norem kvality digitalizace EOD. Tyto normy musí dodržovat všichni členové sítě, i zde je ovšem jistá míra benevolence, která se odvíjí od možností jednotlivých knihoven. Kvalita digitalizace však musí ve všech knihovnách EOD odpovídat minimálním požadavkům. Finančnímu zatížení se knihovny EOD úplně nevyhnou, neboť členové sítě platí ročně členský poplatek. EOD však přišlo se zajímavým modelem zajištění financí. Digitalizace je totiž pro zákazníky zpoplatněna a tento poplatek je hrazen poskytujícím knihovnám EOD, čímž pokryje částečně náklady spojené se zajištěním služby. Problematika organizace procesu digitalizace je v případě EOD řešena prostřednictvím centrálního systému ODM. Poslední oblastí je copyright, který je stejně jako u jiných projektů digitalizace velkou bariérou i pro EOD. Stal se ovšem zároveň nástrojem pro vymezení účelu služby pro omezený okruh zájemců o historické tisky a přispěl k jasnému definování podmínek služby.

1.2 Vymezení pojmů a terminologie

K lepšímu pochopení zpracovávaného tématu je nutné vymezit základní pojmy a terminologii. Definice jsou převzaty z České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy (dále TDKIV) a z Harrodsova knihovnického slovníku [Prytherch, 2005].

---

¹ Zde je nutné poznamenat, že nejde pouze o problém organizace procesu mezi institucemi, ale také uvnitř, tedy problém personálního zajištění.

V TDKIV je definován pojem **digitalizace** jako: „*Technologie reformátování, která spočívá v převedení dokumentu do elektronické (digitální) podoby. Součástí digitalizace bývá i tvorba metadat, které jsou ukládány společně s daty. Výsledkem digitalizace je dokument v obrazové nebo textové podobě.*” [Vrbenská, 2003-]

Heslo „*electronic book*” (**elektronická kniha**) definoval Prytherch [2005] takto: “*Obecný pojem pro produkt elektronického a multimediálního publikování, dostupný přímo z webu nebo ve fyzické podobě na optickém disku. Stále častěji vydavatelé a knihovny zpřístupňují klíčové texty studentům způsobem, který je více podobný zavedeným elektronickým časopisům.*” [Prytherch, 2005, s. 241]

Zdeněk Uhlíř [2003-] v TDKIV pojem **historický fond** definuje takto: “*Sbírka historických dokumentů (knih, rukopisů, periodik apod.) budovaná, spravovaná a zpracovávaná v knihovně za účelem uchování a odborného i kulturního využití.*“ Pokud bychom definici hledali v legislativě, našli bychom ji v knihovním zákoně č. 257/2001, kde je historický fond vymezen jako “*... knihovní fond sestávající z knihovních dokumentů, které vznikly do roku 1860 nebo mají v daném oboru pro svou jedinečnost historickou hodnotu, popřípadě jiný knihovní fond mající zvláštní historickou a kulturní hodnotu, pokud byl takto vymezen ve statutu knihovny nebo v jiném právním předpisu.*” [Česko, 2001]

Public domain, neboli volné dílo, je: “*dílo, na které se nevztahuje ochrana autorských práv a které může být užito kýmkoliv s tím, že si nikdo nesmí osobovat autorství, smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a musí být uveden autor díla, nejde-li o dílo anonymní. Jedná se především o autorská díla, u kterých uplynula doba trvání majetkových autorských práv, ale může jít také o díla, která nejsou předmětem ochrany autorských práv, neboť nesplňují předpoklad jedinečného výsledku tvůrčí činnosti autora nebo jsou z autorskoprávní ochrany přímo vyňata (např. údaje a jiná fakta sama o sobě, myšlenky, postupy, principy, metody, zákony, soudní a úřední rozhodnutí).*” [Hauznerová, 2003-]

Služba on-demand je v kontextu této práce chápána jako ta, která vychází z konkrétního požadavku uživatele. S podobným termínem je možné se setkat v nakladatelské terminologii. V databázi TDKIV se k termínu **on-demand publishing** vyskytuje definice: “*Vydání publikace na vyžádání zákazníka, vztahující se na vytištění publikací v nákladu (počtu výtisků) požadovaném zákazníkem (může se jednat o jediný exemplář) nebo na úpravu publikace podle představ zákazníka. Výhodou on-demand publishing je redukce skladovaných zásob, méně neprodaných titulů a lepší tok peněz; předpokládá se také nárůst počtu vydávaných titulů. Nevýhoda spočívá především ve vysokých nákladech na výrobu takové publikace,*

což se odrazí v její ceně pro konečného zákazníka.” [Celbová, 2003-]. Podobně jako se například obsah webu 2.0 přizpůsobuje zadaným kritériím uživatele, je potřeba, aby knihovny a jiné instituce, poskytující služby směrem ven, reagovaly na konkrétní poptávku. Knihovny tak mohou využívat své kapacity k plnění těch požadavků, které jsou skutečně žádány určitým uživatelem.

2 Kooperativní projekt služby „eBooks on Demand“ - vznik a vývoj

2.1 Vývoj sítě EOD

Vývoj evropské mezinárodní sítě a služby EOD by se dal rozdělit na tři období. První, kdy probíhal pilotní projekt *Digitalizace na objednávku* (Digitisation on Demand, dále DoD), jehož hlavním úkolem bylo vytvoření stabilního zázemí pro novou službu a dále ověření v praxi, zda o ní bude mezi uživateli zájem.

Druhou fází bylo projektové mezidobí mezi pilotním projektem a projektem *Elektronické knihy na objednávku – Evropská knihovní síť* (eBooks on Demand – A European Library Network), spolufinancovaným z programu *Kultura 2007-2013*, který je třetí a zatím poslední fází.

Partnerská síť EOD se stále rozrůstá a v době psaní této práce je k ní připojeno 30 spolupracujících knihoven z 12 zemí Evropy, z toho 4 knihovny z České republiky [UIBK, 2008b].

2.1.1 Digitalizace na objednávku a eTEN

Síť EOD je budována postupně od roku 2006, kdy byl zahájen pilotní projekt *Digitalizace na objednávku*, na jehož provoz byla získána finanční dotace z programu eTEN. eTEN (trans-European telecommunications networks) byl programem Evropské komise a finančně podporoval rozvoj elektronických služeb v zemích Evropské Unie. Zaměřoval se na oblasti eGovernment, eHealth, eInclusion, eLearning a služby pro SMEs². Program eTEN byl ukončen k 31. prosinci 2006 a většina projektů financovaných z jeho prostředků skončila v roce 2009 [EK, 2011].

Obr. č. 1: Logo Digitisation on Demand [DoD, 2006]

---

2 Small and medium enterprises = malé a střední podniky.

Pilotní projekt probíhal od října 2006 do června 2008 [Kamrádková, 2010b]. V rámci kooperativní sítě spolupracoval stálý počet členů, čítající 13 knihoven z 8 zemí (viz. Tab. č. 1), z nichž se později stali zakládající členové pokračujícího projektu.

Knihovny zapojené do projektu Digitalizace na objednávku	
Název instituce	Země
Universität Innsbruck	Rakousko
Universität Wien	Rakousko
Det Kongelige Bibliotek, Nationalbibliotek og Københavns Universitetsbibliotek	Dánsko
Eesti Rahvusraamatukogu	Estonsko
Universität Regensburg	Německo
Narodna in univerzitetna knjižnica	Slovinsko
Bayerische Staatsbibliothek	Německo
Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald	Německo
National Széchényi Library	Maďarsko
Biblioteca Nacional	Portugalsko
Univerzitná knižnica v Bratislave	Slovensko
Universität Graz	Rakousko
Humboldt-Universität zu Berlin	Německo

Tab. č. 1: Seznam knihoven zapojených do projektu *Digitalizace na objednávku* [DoD, 2006]

Autorem a hlavním řešitelem projektu byla Univerzita v Innsbrucku (Universität Innsbruck), respektive oddělení digitalizace a digitálního uchování Univerzitní a krajské knihovny Tyrolska (Universitäts- und Landesbibliothek Tirol, dále UIBK), které má mnohé zkušenosti i z jiných mezinárodních projektů, do kterých je knihovna zapojena (např. Presto-PRIME, EuropeanaConnect, EuropeanaTravel, Arrow a Impact) [UIBK, c2010].

Hlavním cílem bylo vybudování nové mezinárodní digitalizační služby orientované na konkrétní požadavky uživatelů s minimálními nároky na čas a peníze a s důrazem na kvalitu provedení. Zároveň bylo cílem ověřit, zda bude o takovou službu na evropském trhu zájem a zda ji uživatelé budou skutečně využívat.

Priority byly na začátku projektu stanoveny takto [DoD, 2006]:

- vytvoření infrastruktury pro detailní marketingovou studii
- ověření trhu se zacílením na potenciální příjemce služby
- sběr dat týkajících se možnosti realizace služby
- tvorba plánu budoucího rozvoje sítě Digitalizace na objednávku

Do února 2007 probíhaly přípravy na zprovoznění služby pro uživatele [EK, c2009-]. Nejdříve bylo nutné vytvořit fungující infrastrukturu, která se skládala nejen ze zapojených knihoven, ale také především z nástrojů, zajišťujících technickou a provozní stránku služby a podporujících interní procesy. Pro tyto účely UIBK vytvořila software k řízení objednávek tzv. *Order Data Manager*, dále ODM (viz. 3.2.1) a zprovoznila privátní *DokuWiki* [DoD ..., 2006-] pro dokumentaci a interní komunikaci. Samotná služba byla pod názvem *Elektronické knihy na objednávku* (eBooks on Demand, dále EOD) spuštěna v březnu 2007 [EK, c2009-] a do konce pilotního projektu se díky ní podařilo zdigitalizovat více než 1000 historických tisků pro uživatele z 30 zemí světa [Grant, 2008, s.28].

Součástí výstupů projektu byla také evaluace, která byla provedena prostřednictvím průzkumu spokojenosti uživatelů a marketingového průzkumu [Mühlberger, 2009a]. Jak vyplývá z článku Mühlbergera a Gstrein [2009a], do průzkumu spokojenosti uživatelů bylo zapojeno 188 respondentů a probíhal formou telefonického rozhovoru s využitím metody standardizovaného dotazníku. Téměř 90% dotázaných uživatelů vyhodnotilo službu jako uspokojivou. Autoři v článku [Mühlberger, 2009a] dále předložili závěry, vyplývající z průzkumu, který byl prováděn ve spolupráci s marketingovou společností *Institut für Marketing – Strategieberatung GmbH* [Institut, 2010] a který byl zaměřen na uživatele knihoven zapojených do projektu. Celkově se jej zúčastnilo 3200 respondentů. Ti odpovídali na dotazy týkající se jejich očekávání ve vztahu k třem stanoveným kritériím služby – kvalita, cena a čas doručení. Z průzkumu vyplynulo, že uživatelé vedle možnosti vlastnit originál knihy nejlépe hodnotí získání digitální kopie ve formátu PDF s fulltextovým prohledáváním, a to v co nejkratším čase (ideálně do tří dnů). Zároveň se ukázalo, že nejvíce uživatelů by chtělo tuto službu zdarma, případně by byli ochotni zaplatit, pokud by cena nepřesáhla 20 EUR [Mühlberger, 2009a]. Tyto závěry byly později využity v žádosti o dotaci [Grant, 2008] pro navazující projekt.

2.1.2 Elektronické knihy na objednávku – Evropská knihovní síť a Kultura 2007-2013

Ukončením pilotního projektu síť poskytující službu EOD nezankla. Z původních partnerů se stali tzv. *zakládající členové* EOD sítě a tito téměř rok udržovali chod na vlastní náklady. K 13 zakládajícím členům se postupně připojovali další partneři jako tzv. *přidružení členové* (viz. 2.2). Na výzvu *Call for proposals 2008 strand 1.1 cooperation projects* [OOPEC, 2008] podala UIBK v roce 2008 žádost o finanční dotaci pro projekt „Elektronické knihy na objednávku – Evropská knihovní síť (EOD)” z fondu kulturního programu Evropské Komise *Kultura 2007-2013*, jehož obecným cílem je: „*posílit kulturní prostor sdílený Evropany a založený na společném kulturním dědictví prostřednictvím rozvoje kulturní spolupráce mezi tvůrci, kulturními činiteli a kulturními institucemi zemí účastnících se programu s cílem podpořit utváření evropského občanství. Program umožňuje účast jiných než audiovizuálních odvětví kulturního průmyslu, zejména malých kulturních podniků, pokud tato odvětví vyvíjejí nevýdělečnou kulturní činnost.*“ [OOPEC, 2006]

Do nově podaného projektu EOD bylo zapojeno 20 členů z 10 zemí Evropy, kteří se podpisem grantové dohody stali příjemci dotace (viz. Tab. č. 2) [Grant, 2008].

Žádost byla na základě vyjádření Vzdělávací, audiovizuální a kulturní výkonné agentury (Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, EACEA) schválena a projekt získal částku ve výši 1 815 226 EUR, která pokrývá 50% z celkových nákladů [EACEA, 2008]. Nově pojmenovaný projekt s finanční podporou zahájil svou činnost k 1. květnu 2009. Celková doba trvání projektu byla stanovena na 48 měsíců, tedy do 30. dubna 2013 [Grant, 2008, s. 23].

Seznam knihoven zapojených do projektu EOD k 1.5.2009 – příjemci dotace	
Název instituce	Země
Universität Innsbruck	Rakousko
Universität Wien	Rakousko
Det Kongelige Bibliotek, Nationalbibliotek og Københavns Universitetsbibliotek	Dánsko
Eesti Rahvusraamatukogu	Estonsko
Universität Regensburg	Německo
Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani	Slovinsko
Bayerische Staatsbibliothek	Německo

Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald	Německo
National Széchényi Library	Maďarsko
Biblioteca Nacional	Portugalsko
Univerzitná knižnica v Bratislave	Slovensko
Universität Graz	Rakousko
Humboldt-Universität zu Berlin	Německo
Bibliothèque Interuniversitaire de Médecine Paris	Francie
Magyar Tudományok Akadémia Könyvtára	Maďarsko
Moravská zemská knihovna v Brně	Česká republika
Saechsische Landesbibliothek-Staats-Und Universitaetsbibliothek Dresden	Německo
Státní technická knihovna	Česká republika
University of Tartu Library	Estonsko
Vědecká knihovna v Olomouci	Česká republika

Tab. č. 2: Seznam knihoven zapojených do projektu EOD k 1.5.2009 – příjemci dotace [Grant, 2008]

2.1.2.1 Hlavní cíle

V návaznosti na výstupy z předchozího projektu, kde šlo především o vybudování stabilního zázemí pro nově zaváděnou službu a následnou evaluaci, se projekt ve svých cílech zaměřuje na rozvoj partnerské sítě. Jak vyplývá z grantové dohody [2008], prioritním cílem je rozšíření sítě o další členy a to hlavně z těch zemí, které v ní doposud nemají žádné zastoupení a zajistit tak poskytování služby pokud možno z co nejvíce evropských států. Z předběžné kalkulace vyplývá, že je síť schopná udržet v chodu infrastrukturu čítající až 40-60 knihoven [Grant, 2008]. Druhým cílem je rozvoj sítě EOD do takové podoby, aby mohla sloužit jako model pro podobné projekty evropské spolupráce. Cílem je ukázat zástupcům knihoven a jiných kulturních institucí, jakým způsobem iniciovat, řídit a udržet v provozu mezinárodní službu, která bude využívat nejmodernější IT technologie. A posledním cílem je posílení kulturního dialogu mezi čtenáři, badateli a uživateli historických knih prostřednictvím existujících online služeb, které jsou založené na principech Webu 2.0 (například knižní sociální sítě či Wikipedie). Využití těchto nástrojů by mělo podpořit komunikaci a umožnit sdílení informací a poznatků mezi uživateli nezávisle na tom, kde se zrovna nachází [Grant, 2008, s. 26].

2.1.2.2 Klíčové aktivity

Aby projekt dosáhl vytyčených cílů, bylo stanoveno šest skupin klíčových aktivit, jejichž popis, cíl a náplň jsou popsány v grantové dohodě [2008]. Tyto aktivity plní všichni členové sítě.

A1 – Rozšíření sítě

Aktivita A1 je stěžejní pro naplnění prvního cíle, tedy rozšíření Evropské knihovní sítě integrováním dalších členů do infrastruktury. V době vzniku projektu EOD nemělo v kooperativní síti zastoupení 17 států Evropy [Grant, 2008, s. 30]. UIBK vychází z výstupů pilotního projektu, kdy na základě odezvy a reakcí knihoven na prezentace sítě/služby na konferencích předpokládá, že se k EOD připojí průměrně pět až deset knihoven ročně a je tedy reálné, že do roku 2013 bude síť rozšířena až na 40-60 spolupracujících institucí [Grant, 2008, s. 30]. Za zprovoznění služby v nové instituci je zodpovědná UIBK. Ostatní členové se na této aktivitě podílí především propagací a šířením povědomí o možnosti participace v projektu dle stanoveného harmonogramu, který je dostupný po přihlášení na interní Do-kuWiki [Activity..., 2010].

A2 a A3 – EOD workshopy a Dny otevřených dveří

Workshopy (A2) jsou pořádány dvakrát ročně - na jaře a na podzim, zpravidla v rámci jiné mezinárodní akce konané v jedné z členských knihoven a jejich cílem je podpora členů sdílením zkušeností a představení služby odborné knihovnické/informační veřejnosti [Grant, 2008, s. 32]. Dny otevřených dveří (A3) jsou připravovány v každé členské knihovně minimálně jednou ročně a slouží nejen k seznámení veřejnosti se službou, ale jsou také možností, jak ukázat případným zájemcům o členství v síti pracoviště a postupy při vyřizování objednávků (digitalizace, ODM apod.). Hlavním koordinátorem těchto dvou aktivit je *Národní a univerzitní knihovna v Ljublani* (National and University Library, Ljubljana, NUK), která má mimo jiné na starosti řízení stanovených pracovních skupin, připravuje informační materiály distribuované v rámci workshopů a dnů otevřených dveří, připravuje evaluační formuláře a vytváří závěrečné zprávy a vyhodnocení [Grant, 2008, s. 32-33].

A4 a A5 – Služby založené na Webu 2.0 a obohacování webu 2.0 částmi obsahu

Aktivity A4 a A5 by dle grantové dohody [2008] měly být podporou pro kulturní dialog uživatelů a čtenářů historických knih, tedy být podpůrnými aktivitami k třetímu vytyčenému cíli projektu EOD. V rámci aktivity A4 má vzniknout nástroj pro automatické generování stránek, do kterých budou vložena obohacená metadata a odkaz na zdigitalizovaný do-

kument (viz A5). Tyto stránky by měly být integrovány do již zavedených stránek, které využívají technologií Webu 2.0 a mají vysokou návštěvnost. Mezi ně patří především Wikipedie nebo LibraryThing. Vývoj tohoto nástroje má na starosti UIBK, zatímco na jednotlivých úkolech spolupracují členské knihovny, které jsou rozdělené do pracovních skupin. Aktivitou A5 je myšlen výběr zdigitalizovaných dokumentů, které budou obohaceny o doplňující informace a stanou se obsahem generovaných stránek [Grant, 2008].

A6 – Plán komunikace a rozšiřování (Propagace)

Aktivita A6 zastřešuje propagační činnosti, které doplňují aktivity A2 a A3 a částečně také A5 [Grant, 2008, s. 34]. Z grantové dohody [2008] vyplývá, že hlavním koordinátorem této aktivity je Národní knihovna Estonska (National Library of Estonia, dále NLE). Ta měla vedle koordinování pracovních skupin a dohlížení na plnění jednotlivých úkolů původně centrálně připravovat propagační materiály v jazykových mutacích všech EOD knihoven, což se ovšem především z ekonomických důvodů ukázalo jako neefektivní a NLE nyní pouze materiály a způsob propagace navrhuje [Kateřina Kamrádková, ústní sdělení, 06.05.2011]. Knihovny si mohou samy upravovat propagační materiály, mohou si je nechat přeložit či si vytvořit své vlastní [Kamrádková, 2010a]. V rámci plnění plánů propagace byly stanoveny tři hlavní skupiny, na které je EOD zacíleno [Grant, 2008, s. 35] a jsou to:

- ostatní knihovny a paměťové instituce,
- široká veřejnost,
- vědci.

2.1.2.3 Vize do budoucna

Vedle aktuálních cílů a aktivit je nastíněna také vize do budoucna, která se zaměřuje především na připojení ke globálním katalogům [Mühlberger, 2009a] jako je WorldCat, který je spravovaný Online Computer Library Center (OCLC). Uživatelé by tak byli upozorněni na možnost digitalizace u těch knih, které vlastní poskytující knihovny EOD.

Další variantou vývoje je rozšířit služby sítě EOD o možnost poskytování knih pro nevidomé a zrakově postižené – *Přístup na objednávku* (Access on Demand) s využitím formátu DAISY³ [Mühlberger, 2009a]. Je zde však nedořešena spousta otázek, které se týkají především copyrightu, způsobu autentifikace nevidomých a zrakově postižených osob a také fi-

---

³ DAISY = formát pro zrakově handicapované

nanční náročnosti pro objednatele [Mühlberger, 2009a]. Cena digitalizované knihy rozhodně není zanedbatelná. Problémem je také nedokonalé OCR, které stále v současné době není možné generovat bezchybně a jeho manuální verifikace by byla nákladná finančně i časově. Z pohledu českého autorského zákona [Česko, 2000] by však mohly být pro zřetelně postižené zpřístupňovány prostřednictvím digitalizace i knihy vydané po roce 1910, viz. §37, odst. 2.

Některé vize, definované na začátku projektu EOD, se již podařilo realizovat. Jde o zprovoznění služby *Tisk na objednávku* (viz. 3.2.6.3) a spuštění centrálního vyhledávače *EODISE* (viz. 3.2.2.1). Dále se pracuje na připojení k *Europeaně – Evropské digitální knihovně* [KB, 2008a], kam jsou prozatím odesílány zkušební sady záznamů již zdigitalizovaných knih [Kamrádková, 2011b].

2.2 Členství v síti EOD

Jak již bylo řečeno v úvodu této kapitoly, síť EOD se od svého vzniku stále rozrůstá o další členské instituce. Zakládajícími členy jsou knihovny (viz. tab. č. 1), které se podílely na vývoji od jeho počátku a stály u vzniku partnerské sítě během pilotního projektu. Nové instituce začaly být do sítě připojovány jako tzv. *přidružení členové* od roku 2008.

Povinnosti všech partnerů jsou jasně stanoveny v *Kooperační smlouvě* [Cooperation..., 2009], kde svým podpisem stvrzují, že:

- se budou podílet na plnění klíčových aktivit projektu (viz 2.1.2.2),
- budou přispívat k dalšímu rozvoji mezinárodních sítí a komunit a podporovat Evropskou kulturu a tvořivost,
- budou kontaktním subjektem pro danou zemi,
- budou aktivně spolupracovat při posilování vzájemného sdílení myšlenek a šíření osvědčených postupů.

V rámci sítě mají tři instituce specifickou roli [Co-operation..., 2008]. Univerzitní a krajská knihovna Tyrolska zastává funkci koordinátora projektu a je odpovědná za provoz, údržbu a další rozšiřování sítě EOD. Národní knihovna Estonska má na starosti implementaci plánu komunikace a propagaci a poslední specifickou roli nese Národní a univerzitní knihovna v Lublani, která je zodpovědná za vytvoření plánů workshopů a Dnů otevřených dveří EOD.

Členství v síti je zpoplatněno a základní roční poplatek (tzv. *poplatek za údržbu*) pro knihovny, které poskytují službu EOD, činí 1000 EUR [Krušínský et al., 2010]. V případě, že knihovna rozšíří služby o *Tisk na objednávku* (viz 3.2.6.3), činí roční poplatek 1500 EUR [Krušínský et al., 2010]. Vedle tohoto poplatku odvádí knihovny na účet UIBK poměrnou část (tzv. *poplatek za užívání*) [Cooperation..., 2009] z peněz vybraných za každou zdigitalizovanou knihu, která pokrývá náklady placené externím dodavatelům služeb (např. bance za zprostředkování online plateb apod.). Dle *Kooperační smlouvy pro přidružené členy* [Cooperation..., 2009] si knihovny mohou vybrat ze dvou finančních modelů. Prvním a častěji voleným modelem je tzv. *Model all inclusive*, kdy za každou vyřízenou objednávku platí knihovna 23% z konečné ceny a nemusí se starat o dodatečné náklady. Druhou možností je *Model 10%*, ze kterého pro knihovnu plyne povinnost odvést 10% z konečné ceny za digitalizovanou knihu na účet UIBK, ale vedle toho musí sama uhradit dodatečné náklady spojené se službami, zajišťovanými externími dodavateli. Tyto poplatky za zdigitalizované knihy odvádí členové zpravidla jednou ročně [Cooperation..., 2009].

Rozhodne-li se některá paměťová instituce (knihovna, muzeum, archiv atd.), že se chce připojit k síti EOD, musí splňovat základní požadavky, a to [Krušínský et al., 2010]:

- má k dispozici kvalitní knižní skener,
- má připojení k internetu,
- vlastní nebo spravuje historický fond obsahující volná díla z hlediska copyrightu,
- má elektronický katalog či jinak zpřístupněné záznamy historického fondu na internetu,
- má pro službu personální zajištění.

Připojením do sítě EOD získává knihovna řadu výhod. Především jde o možnost rozšíření nabídky služeb, a to nejen pro registrované uživatele, ale obecně pro uživatele po celém světě. Významným benefitem, závislým na využívání služby, je pro knihovny získávání finančních prostředků na digitalizaci knih z jejich historického fondu, které následně volně zpřístupňují ve svých digitálních knihovnách a rozšiřují tak svůj digitální fond. Zároveň je pro zapojené knihovny neopomenutelnou výhodou možnost získání nových zkušeností v oblasti digitalizace a mezinárodní spolupráce.

Po podepsání *Kooperační smlouvy pro přidružené členy* [Cooperation..., 2009] se nové knihovny ujme UIBK, která jí pomůže implementovat nástroje potřebné ke zprovoznění

služby a poskytnete pomoc při nastavení podmínek v knihovním řádu s ohledem na právní prostředí dané země [Grant, 2008, s. 31]. Dále pomáhá v zajištění překladů textů na webové stránky knihovny, e-mailových upozornění a zároveň knihovně poskytnete přístup k testovací instalaci ODM tzv. *Pískovišti*, které je stejné jako ostrá verze ODM a pracovníci si zde mohou vyzkoušet práci se systémem, vytváření a zpracovávání objednávek a veškeré další úkony, které jsou se službou spojené [Grant, 2008, s. 31].

Vedle plnohodnotného členství existuje také takzvaná *zprostředkovaná digitalizace* [Krušínský et al., 2010]. Tuto alternativu mohou využít knihovny, které se buď z nějakého důvodu nechtějí nebo nemohou stát přímo přidruženým členem sítě. Například nemají-li dostatečné vybavení na digitalizaci, personální kapacity, či dostatek financí na zaplacení členských poplatků. Takové knihovny mohou uživatelům nabídnout digitalizaci knih ze svého historického fondu, tu ale realizuje knihovna, která je členem EOD. Zprostředkovanou digitalizaci prozatím nabízí pouze Národní knihovna Estonska, Národní technická knihovna a Moravská zemská knihovna [Kateřina Kamrádková, ústní sdělení, 28.04.2011].

3 Technologické postupy v rámci EOD

V úvodu této kapitoly je potřeba zdůraznit, že technologické postupy a metodiky se v jednotlivých knihovnách EOD mohou lišit. V rámci projektu jsou sice stanovena rámcově pravidla, postupy a normy, nejsou ovšem ve většině případů striktně závazná, a to především z důvodů rozdílné legislativy v jednotlivých státech a technologických a personálních možností konkrétní knihovny. Pro potřeby obecného nastínění fungování služby text vychází z anglické verze obchodních podmínek koordinátora projektu [UIBK, 2008n] a z obecných norem na interní DoD DokuWiki [Quality..., 2008].

3.1 Podmínky poskytnutí služby

Podmínky poskytování služby se řídí *Obchodními podmínkami služby EOD* (EOD: General Terms and Conditions) [UIBK, 2008n]. Jejich platné znění pro jednotlivé knihovny naleznou zákazníci v systému ODM nebo jej mohou knihovny zakotvit ve svém knihovním řádu. V rámci těchto podmínek je vymezen: rozsah platnosti, vstup do smluvního vztahu, podmínky použití, doručení a platba, výjimka z možnosti odstoupení od smlouvy, platební podmínky, vyrovnání, odpovědnost za vady, používané právo a pravomoc [UIBK, 2008n].

3.1.1 Zákazník

Zákazníkem služby EOD se může stát jakákoliv fyzická osoba starší 18 let nebo právnická osoba, která nemusí být registrovaným uživatelem knihovny poskytující službu EOD. Tato osoba se stává zákazníkem ve chvíli, kdy vstoupí do právního vztahu s poskytovatelem služby, a to závazným potvrzením objednávky ze strany knihovny prostřednictvím e-mailu [UIBK, 2008n]. Jak vyplývá z *Obchodních podmínek služby EOD* UIBK [UIBK, 2008n], zákazník má právo na užití výsledného produktu pouze pro osobní potřebu. Nemá tedy právo tento produkt zpřístupnit online pomocí Internetu třetím stranám, ani za úplatu či bezúplatně.

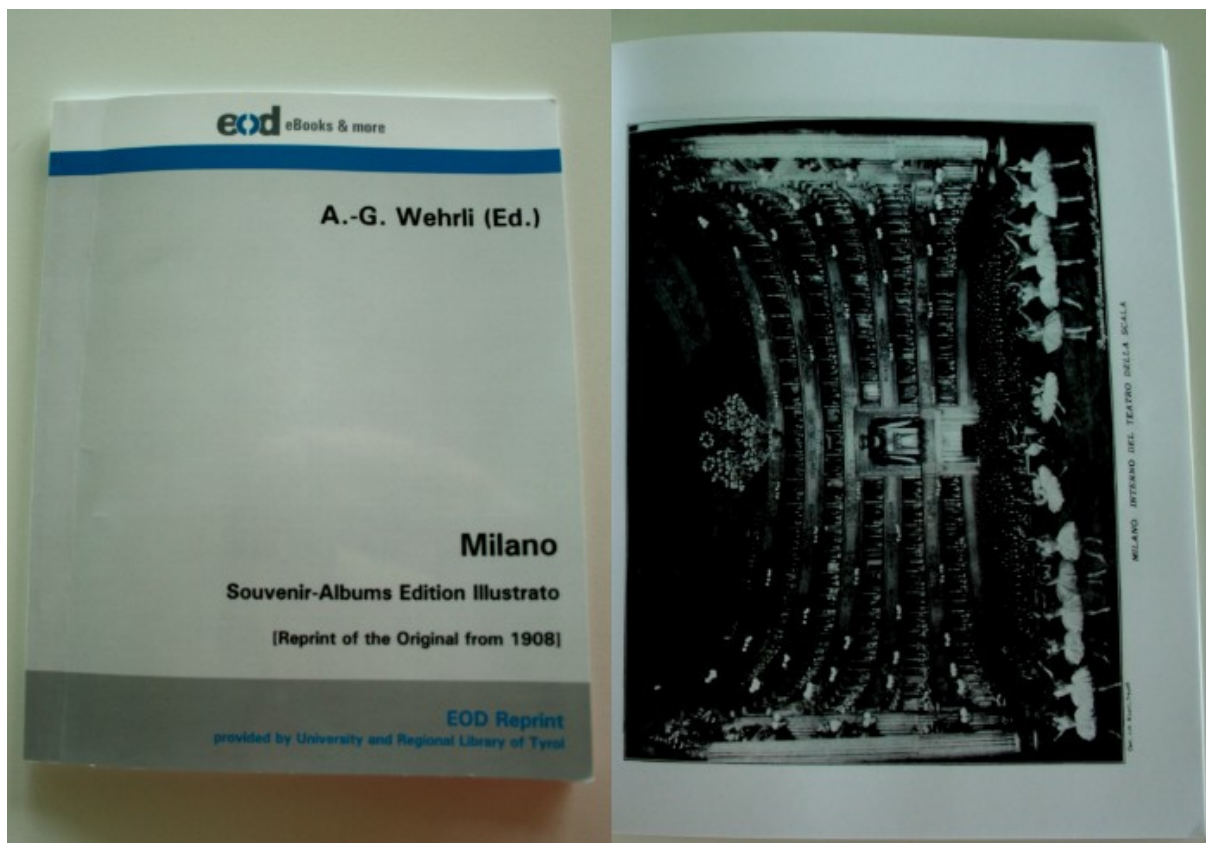
Zákazníkům služba EOD přináší řadu výhod. Především jde o usnadnění přístupu ke kopiím historických knih, ke kterým je často nemožné nebo velice obtížné se dostat. Pokud chce zákazník učinit objednávku na digitální kopii, nemusí být díky službě EOD fyzicky přítomen v knihovně. Celý proces zadání a zpracování požadavku probíhá online prostřednictvím webové aplikace ODM (viz. 3.2.1). Další výhodou je relativně nízká cena účtovaná za poskytnutí služby oproti cenám v antikvariátech [Krušínský et al., 2010] nebo na aukcích,

které jsou případnou alternativou pro získávání starých tisků. Zároveň je v rámci služby EOD zákazníkovi garantováno dodání výsledného produktu v co nejkratším čase, ve většině případů do 14 dnů [NTK, 2011e] ode dne potvrzení objednávky.

3.1.2 Předmět služby

Jak bylo zmíněno v úvodu práce, předmětem služby EOD je digitalizace knih z historických fondů členských knihoven, které již nejsou chráněny autorským zákonem, neboli tzv. *volných děl* (public domain). Autorskoprávní legislativa se v jednotlivých státech Evropy liší, obecně se ale dá říci, že jde o knihy vydané v letech 1500 – 1900 [NTK, 2011d]. Ovšem některé knihovny poskytují specifickým skupinám uživatelů (např. badatelům zrakově postiženým) k digitalizaci i knihy vydané mimo určený rozsah let [UIBK, 2008f]. V případě České republiky se může v roce 2011 digitalizovat většina knih vydaných do roku 1910 včetně a každý další rok se tato hranice posune výše [NTK, 2011e]. Přesto i zde mohou existovat výjimky, záleží tedy na posouzení knihovnou, zda kniha již není chráněna autorským zákonem a je tedy volná. V rámci služby si zákazníci mohou objednat pouze digitalizaci celé knihy, nikoliv periodika, jiných dokumentů či jen části knihy [NTK, 2011e]. Výsledným produktem je elektronická kniha ve formátu PDF a je kromě obrazové části obohacena o automaticky generovanou textovou vrstvu, která umožňuje fulltextové prohledávání.

Vedle služby EOD může zákazník v některých zapojených knihovnách požádat o reprint prostřednictvím služby Tisk na objednávku (viz. 3.2.6.3).

Obr. č. 2: Reprint WEHRLI, A. G. Milano : Souvenir-Albums Edition Illustrato

3.2 *Proces zpracování objednávky EOD*

3.2.1 Order Data Manager

Order Data Manager (ODM, česky manažer zakázkových dat) je centrální systém pro správu a řízení objednávek, který zajišťuje provoz od objednání digitalizace až po její zaplacení [UIBK, 2008]. UIBK vytvořila ODM již v rámci pilotního projektu DoD a skládá se ze dvou základních částí. První slouží k automatickému generování elektronické knihy a druhou část tvoří webové rozhraní, které umožňuje operátorům z jednotlivých knihoven správu objednávek, zákazníků a uživatelů [UIBK, 2008]. Vedle správy těchto informací umí systém také generovat statistiky zákazníků, knih a objednávek.

3.2.2 Požadavek

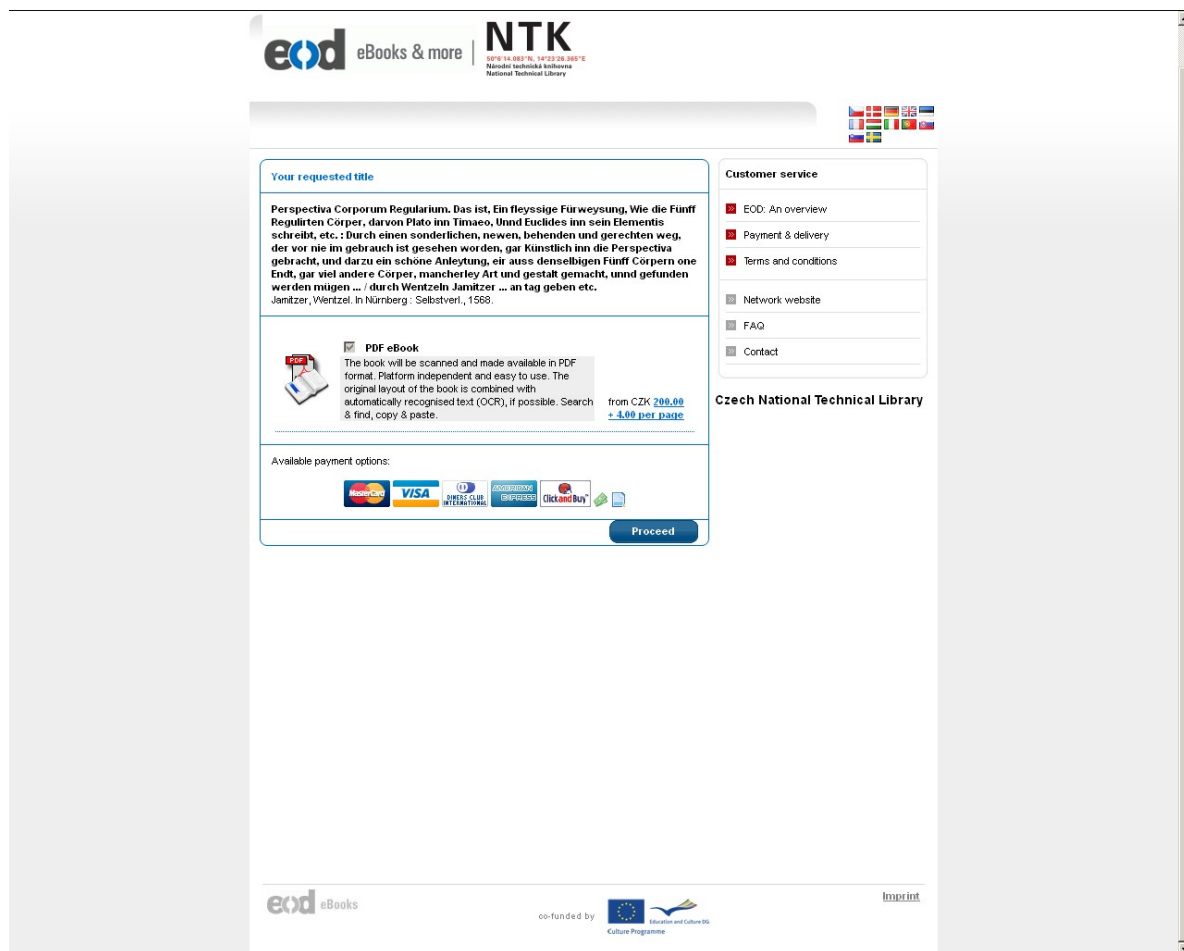
Aby zákazník mohl požádat o objednávku EOD, musí mít knihovna zpřístupněný online katalog se záznamy svého historického fondu (OPAC, naskenovaný lístkový katalog či webový formulář) [Krušínský et al., 2010]. Do něj je potřeba implementovat tlačítko EOD,

pomocí něhož si zákazníci mohou objednat digitalizaci konkrétní bibliografické jednotky. Knihovna může o implementaci tlačítka požádat UIBK, nebo si může vytvořit vlastní řešení. Dle Jana Kolátora [ústní sdělení, 30.03. 2011] tento proces probíhá v případě Národní technické knihovny (NTK) následovně: “Knihovní software Aleph pomocí skriptu, uloženém na části serveru, která se zabývá zobrazováním webu, vygeneruje dočasné pole EOD, které obsahuje *sysno* (systémové číslo) a rok vydání knihy. Toto pole ihned po vygenerování v bibliografickém záznamu zmizí a je-li splněna podmínka, že kniha byla vydána v určeném rozpětí let (viz. 3.1.2), je javascriptem vytvořeno tlačítko *EOD - Objednat digitální kopii*, které obsahuje vlastní ikonu knihovny a vygenerovaný odkaz. Tento odkaz vede již do *objednacího formuláře EOD* (EOD Order form) v systému ODM. Aby bylo zaručeno, že se zákazníkovi zobrazí objednávací formulář dané knihovny, obsahuje tento odkaz na konci identifikátor knihovny, který jí byl přidělen.”

Webové rozhraní objednávacího formuláře EOD obsahuje logo EOD, logo příslušné knihovny, která vlastní požadovanou knihu, obecné informace o EOD, informace o platbě a dodání, pravidla a podmínky služby EOD, kontaktní informace, FAQ, odkaz na stránky sítě EOD a samotný objednávací formulář. Toto rozhraní si zákazník může zobrazit v různých jazycích dle nastavení jednotlivých knihoven [UIBK, 2008]. Vedle jazyku objednávacího formuláře tato volba ovlivňuje také jazyk *zákaznické stránky* (tracking page), jazyk obálky elektronické knihy a jazyk e-mailů, které jsou zákazníkovi zasílány [UIBK, 2008]. V objednávacím formuláři prochází zákazník čtyřmi kroky:

1) **Vaše kniha**

V prvním kroku zákazník vidí popisné údaje požadované knihy, které jsou z katalogu do objednávacího formuláře stahovány automaticky (v případě OPAC přes protokol Z39.50 [Krušínský et al., 2010]), a to včetně údaje o stránkování, díky kterému je ve většině případů možné při vytváření objednávky vypočítat a zobrazit cenu (viz. 3.2.5). Nestáhnou-li se údaje o knize automaticky, je k jejich doplnění zákazník vyzván. Vedle objednávky elektronické knihy zde může zákazník zaškrtnutím příslušné možnosti požádat také o reprint v rámci služby *Tisk na objednávku*, kterou ovšem poskytují pouze některé knihovny (viz. 3.2.6.3). Zde si zároveň zákazník volí jazykové rozhraní pomocí ikon vlajek.

Obr. č. 3: První krok objednávky EOD

2) Volby objednávky

Druhý krok umožňuje zákazníkovi specifikovat typ objednávky. Systém nabízí 2 typy objednávek – *odhad nákladů* nebo *přímá objednávka*. Není-li možné vypočítat cenu automaticky, zobrazí se pouze možnost *odhad nákladů* [UIBK, 2008]. Dále si zde zákazník určuje způsob doručení (více viz. 3.2.6)

3) Detaily zákazníka

Registrovaný zákazník se může přihlásit prostřednictvím svých přihlašovacích údajů [UIBK, 2008]. Pokud nechce využít svého stávajícího účtu a nebo pokud se jedná o nového zákazníka, je po otevření odkazu *Nový zákazník* vyzván k vyplnění osobních údajů, případně odlišné doručovací adresy, fakturační adresy a dalších informací. Povinná pole jsou označena kulatým červeným symbolem s vykřičníkem.

4) Přehled

Poslední krok umožňuje zákazníkovi zkontrolovat podrobnosti o knize, podrobnosti o produktu a detaily zákazníka. Tyto údaje je možné editovat po kliknutí na tlačítko

Editovat. Pro odeslání požadavku je nutné zaškrtnout souhlas s podmínkami služby.

Odesláním vyplněného objednacího formuláře proces objednávání ještě není pro zákazníka uzavřen. Operátorům příslušné knihovny přijde upozornění na novou událost v systému ODM [UIBK, 2008I]. Před potvrzením objednávky je nutné, aby operátor ověřil, zda knihovna požadovanou knihu vlastní, zda nebyla zdigitalizována a zda je v takovém stavu, který dovoluje digitalizaci provést. Je-li vše v pořádku, může operátor z ODM vytisknout PDF dokument, který je dokladem o objednavce a který obsahuje čárový kód s jedinečným číslem [UIBK, 2008I]. Zároveň operátor odešle zákazníkovi e-mailem závazné potvrzení objednávky, kde je uveden mimo jiné odkaz na *zákaznickou stránku* (tracking page). Na zákaznické stránce může zákazník sledovat stav své objednávky, vybrat si způsob platby, stáhnout elektronickou knihu, stáhnout fakturu apod. [Krušínský et al., 2010].

Zákazník ovšem může provést objednávku také telefonicky či e-mailem. Využije-li jednu z těchto možností, operátor poté musí vložit objednávku do systému ODM ručně prostřednictvím formuláře *Nová objednávka / Nový zákazník* [Krušínský et al., 2010].

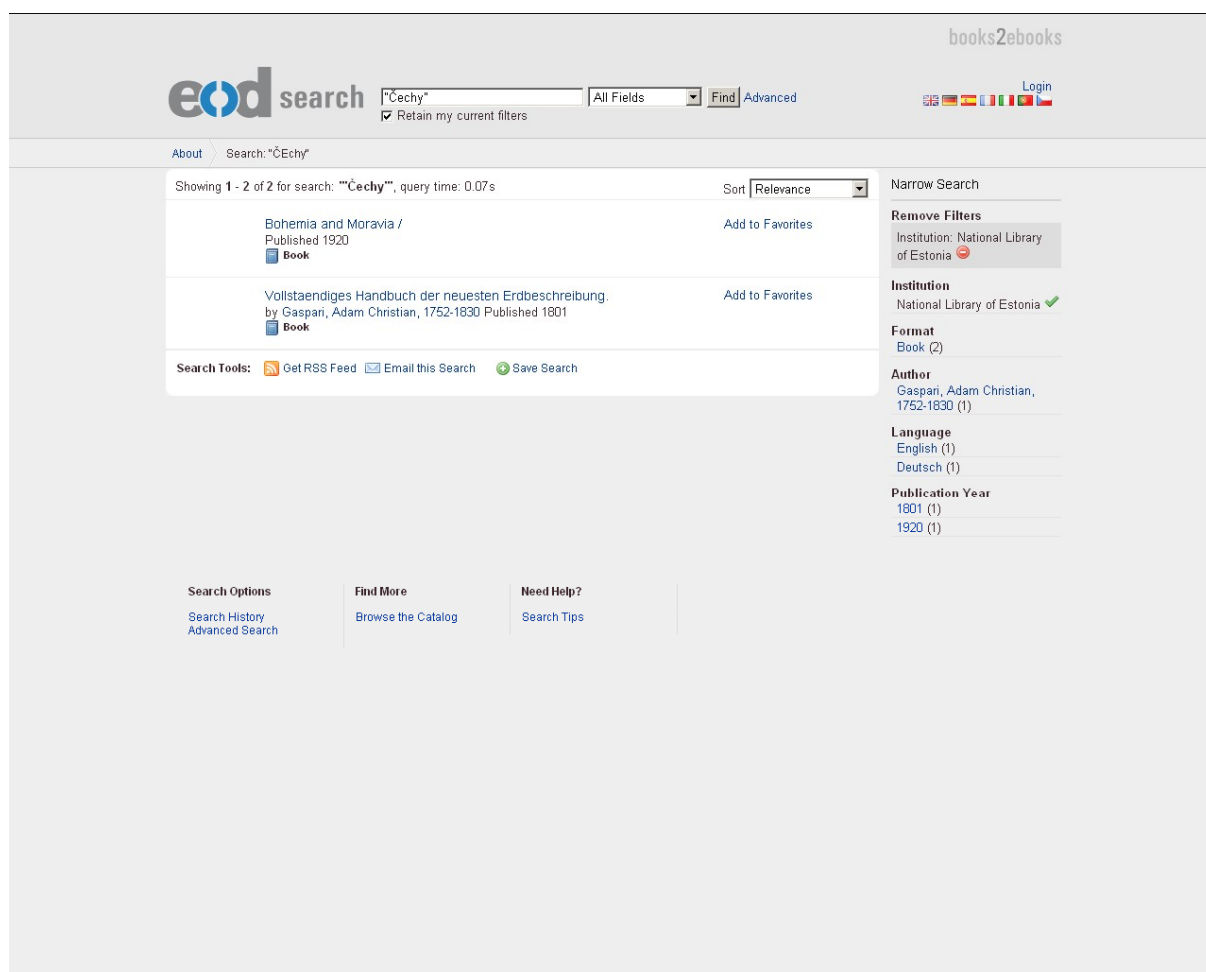
3.2.2.1 Integrovaný vyhledávač EODISE

<http://search.books2ebooks.eu/>

Kromě vyhledávání historických tisků v katalogích jednotlivých knihoven [UIBK, 2008j] mohou zákazníci využít také vyhledávač *EOD Integrated Search Engine* (dále EODISE) [UIBK, 2011]. Cílem EODISE je integrace všech záznamů historických tisků, které mohou být v rámci EOD zdigitalizovány a i těch, které již zdigitalizovány byly [EOD..., 2011]. Vyhledávač EODISE je provozován v open-source systému VuFind⁴ a spravuje jej UIBK. V současné době obsahuje záznamy z jedenácti partnerských knihoven [Kamrádková, 2011a], které jsou do EODISE harvestovány přes protokol OAI-PMH [Mühlberger, 2009b]. Systém vedle jednoduchého a pokročilého vyhledávání umožňuje zákazníkům tzv. *procházení* (browsing) katalogem. Vyhledávací okno je integrováno také v hlavní stránce projektu EOD [UIBK, 2008a]. Zákazník si v systému může vytvořit osobní profil, prohlížet historii vyhledávání a vytvářet si seznam oblíbených položek. Rozhraní je dostupné v angličtině, němčině, francouzštině, portugalsštině, španělštině a češtině [UIBK, 2011]. Součástí vyhledávacího rozhraní je také nápověda.

---

4 VuFind = vyhledávací rozhraní, které umožňuje uživatelům prohledávat všechny zdroje knihovny.

Obr. č. 4: Vyhledávání v EODISE

Při vyhledávání se záznamy zobrazují ve zkrácené podobě pod sebou a obsahují název, jméno autora/ů, datum vydání a ikonu s popisem typu dokumentu (kniha, mapa). K objednání je potřeba otevřít plný záznam a zde se již vedle doplňujících popisných informací zobrazuje také tlačítko *EOD – digital on request*, pomocí něhož je zákazník přesměrován opět do objednávacího formuláře ODM příslušné knihovny, která jednotku vlastní.

EODISE řeší mimo jiné částečně i problém absence centrální digitální knihovny EOD (viz. 3.2.6.4) a zprovoznění tohoto vyhledávače výrazně podpořilo zájem o službu EOD [Radka Římanová, ústní sdělení, 11. 6. 2011].

3.2.3 Digitalizace

Po definitivním potvrzení objednávky operátorem následuje skenování historického tisku, které zajišťuje každá knihovna samostatně. Síť EOD si stanovila pro proces digitalizace tzv. *normy kvality* [Quality..., 2008]. Ty jsou knihovny povinny dodržovat [Kamrádková,

2010a], ovšem v závislosti na svých možnostech je v rámci doporučení mohou případně upravit.

Normy vymezují ve stanovených oblastech, co je při skenování *nezbytné dodržet* (must), co by *mělo být dodrženo* (should) a co by bylo *nejlepší dodržet* (nice to have) [Quality..., 2008].

3.2.3.1 Normy kvality EOD

Následující text vychází z anglické verze *norem kvality* [Quality..., 2008], které jsou dostupné knihovnám na interní DokuWiki.

Obecná pravidla

Je nezbytné zachytit jak grafickou, tak sémantickou informaci skenované knihy. Text musí být čitelný a obrazové informace (fotografie, ilustrace, mapy apod.) zřetelné i v detailech.

Příprava

Před započítím digitalizace by operátor měl překontrolovat, zda kniha nepotřebuje zrestaurovat.

Úplnost

Knihy musí být skenována kompletně, a to i včetně příloh, které jsou její nedílnou součástí (mapy, tabulky apod.). Tvoří-li příloha vlastní svazek, je na zvážení knihovny, zda bude přílohy skenovat. Pokud jde o skenování obálky knihy, stanovují normy dvě pravidla: 1) Jde-li o starý tisk a jeho obálka obsahuje ilustrace apod., měla by být skenována. 2) Jde-li se o vzácný tisk a jeho obálka má speciální hodnotu, měla by být též skenována. V ostatních případech knihovny obálku skenovat nemusí. V případě, že je kniha skenována i s obálkou, musí být skenovány i všechny volné stránky, které se nachází za obálkou. Pokud je kniha skenována bez obálky, měla by digitalizace začít první počítanou stránkou, kterou je ve většině případů titulní stránka nebo strana titulní stránce předcházející. Pokud v digitalizované knize některé stránky chybí, je nutné tuto informaci uvést, a to buď v souboru metadat nebo v souboru samotném (např. tak, že je na místě chybějící stránky uveden text: „*Tato stránka chybí také v originálu knihy.*“). V případě, že jsou stránky neseřazené a jde-li to napravit, měly by být během skenování stránky správně seřazeny. Pokud není možné určit pořadí stránek, je nutné zachovat rozložení dle digitalizované předlohy.

Rozlišení

Knihy musí být skenovány v rozlišení minimálně 300 DPI, je-li to možné, tak 400 DPI, případně 600 DPI pro velmi malá písma. Minimální rozlišení je závazné jak pro skenování na knižních (či jiných) skenerech, tak pro skenování pomocí digitálních fotoaparátů.

Barevná hloubka

Pro textové stránky a půltónové obrázky je vyžadována 1-bitová barevná hloubka. 8-bitová škála stupňů šedé je povinná pro fotografie a ilustrace v šedi nebo barvě. Barevné fotografie a ilustrace by měly být v 24-bitové barevné hloubce. Knihy vydané před rokem 1800 by měly být skenovány barevně a stejně tak i obálky knih.

Obrazový formát a komprese

Pro 1-bitové skeny je povinný formát TIFF-IV. Pro 8-bitové a 24-bitové skeny si knihovna může vybrat formát TIFF RGB, TIFF LZW, JPEG, JPEG2000, PNG. S formáty souvisí také komprese. Normy stanovují, že by se neměla používat ztrátová komprese. Je-li komprese použita, měla by být preferována neztrátová. V případě formátu JPEG je povolen stupeň komprese 90%.

Zpracování obrazu

Dvojstránky je nutné rozdělit na jednotlivé stránky s výjimkou map, článků, které přesahují na druhou stránku a také s výjimkou u vzácných knih a rukopisů, kde je zachování dvojstránek při skenování důležité pro zachycení kompletního obrazu stránky. Stejná výjimka se týká odstraňování černých okrajů z obrazů stránek. Ty mohou být u vzácných tisků součástí grafické podoby. Naskenované stránky je nutné oříznout tak, aby měly stejnou velikost. Dále je potřeba provést vyrovnaní obrazu a korekce linek.

Číslování souborů

Naskenované soubory musí být číslovány vzestupně [Quality..., 2008] a toto číslování by mělo být jednotné a unikátní.

3.2.4 Zpracování elektronické knihy

Po naskenování knihy je potřeba soubory dále zpracovat a vytvořit tak finální elektronickou knihu, kterou získává zákazník. Zpracování může probíhat dvěma způsoby. Naskenované soubory může knihovna do výstupní podoby zpracovat sama [Kamrádková, 2010a] nebo může využít ke zpracování systém ODM, respektive jeho součást *Data Object Generator* (viz. 3.2.4.1).

Častěji knihovny volí druhou možnost, neboť ušetří práci operátora, hardwarové i softwarové zatížení. Operátor pouze musí nakopírovat naskenované soubory přes protokol

FTP na centrální souborový server, který spravuje UIBK, do složky *images* v adresáři k příslušné objednávce [UIBK, 2008]. Pokud jsou soubory větší než 3-4 MB, měl by operátor před jejich nahráním tyto soubory zmenšit [Quality..., 2008]. Zároveň by velké soubory ve formátu TIFF LZW nebo TIFF RGB měly být převedeny do formátu JPEG s 75% nebo 90% kompresí [Quality..., 2008]. Dále je proces koordinován přes webové rozhraní v ODM.

3.2.4.1 Data Object Generator

Jak bylo uvedeno výše, k automatickému zpracování naskenovaných souborů se v systému ODM využívá tzv. *Data Object Generator* (generátor digitálních objektů, dále DOG). V DOG je zajišťováno nejen zpracování jednotlivých obrázků, ale také kompletace elektronické knihy, tvorba titulní stránky EOD s příslušnými metadaty a logem dodávající knihovny a tvorba OCR (Optical Character Recognition, optické rozpoznávání znaků). Zda má zákazník o OCR zájem, si určuje již při zadávání objednávky v objednacím formuláři. OCR je garantováno projektovými normami [Quality..., 2008] u knih vydaných po roce 1800, u ostatních je tato možnost na zvážení operátora. Ke generování OCR je využíván rozpoznávací server Abbyy RS 3 [Kamrádková, 2011b], který umí rozpoznat všechny běžné typy písma z 18. až 20. století, včetně románského a gotického písma, cyrilice, hebrejštiny a řecké abecedy [Gstrein, 2011]. Výstupem DOG jsou soubory PDF, RTF a XML OCR [Gstrein, 2011]. Zároveň je vygenerován přímý odkaz ke stažení knihy. Výsledná PDF kniha se skládá ze dvou vrstev. První obsahuje obrazovou část složenou z naskenovaných obrázků a druhá obsahuje OCR [Gstrein, 2011], což umožňuje fulltextové prohledávání, označování a kopírování textu apod.

3.2.5 Platba

Po zpracování a vygenerování elektronické knihy vyzve operátor zákazníka e-mailem k platební úhradě objednané knihy. Předběžná cena se vypočítává již při zadávání objednávky, ale až při výsledném vygenerování je možné zobrazit skutečnou částku. Ta se skládá z manipulačního poplatku, ceny za zdigitalizované stránky (počet stránek*cena za stránku) a případně vedlejších nákladů na dopravu/zpřístupnění. Výše těchto částek není fixně stanovena a knihovny si ji mohou přizpůsobit v rozsahu, který stanovila UIBK, tedy 0,15 - 0,30 EUR za stránku a 10 EUR jako manipulační poplatek [Gstrein, 2009]. Kompletní ceník je dostupný na stránkách EOD [UIBK, 2008h]. Knihovny mohou nabídnout zákazníkům různé možnosti platby. Vedle platby v *hotovosti* je možné platit *na fakturu*. Dále mohou zákazníci platit *kar-*

tu nebo pomocí online platebního systému *Click&Buy*. Ze zaplacených peněz odvádí knihovny poplatek na účet UIBK dle podmínek, stanovených v *Kooperační smlouvě* [Cooperation..., 2009].

Po připsání částky na účet nebo jejím přijetím v hotovosti přechází objednávka k poslednímu kroku, tedy ke zpřístupnění.

3.2.6 Zpřístupnění knih EOD

Způsoby, jak může být elektronická kniha dodána, jsou dva. K volbě jednoho z nich je zákazník vyzván již při zadávání objednávky v systému ODM. Zároveň je možné zpřístupnit knihu v tištěné podobě (viz. 3.2.6.3).

3.2.6.1 Stažení (download)

V případě, že zákazník zvolí možnost *Stáhnout*, je mu po obdržení platby odeslán e-mail s odkazem, který je automaticky generován v DOG. Tento odkaz je aktivní dva měsíce, tedy po dobu, kdy má zákazník výhradní právo na užívání knihy.

3.2.6.2 CD/DVD-ROM

Další možností zpřístupnění je dodání elektronické knihy na *CD/DVD-ROM*. Vyžádá-li si zákazník tento způsob, navyšuje se částka o poplatek ze příslušné médium a případně o poštovné. Elektronickou knihu na CD/DVD-ROM si může vyzvednout buď osobně v knihovně, nebo je mu zaslána poštou na adresu uvedenou v ODM.

3.2.6.3 Tisk na objednávku

Vedle základní digitalizační služby některé knihovny poskytují také rozšiřující službu *Tisk na objednávku* (Print on Demand, dále POD). Výsledným produktem POD je *reprint*, neboli tištěná verze zdigitalizované knihy. Tuto službu síti zprostředkovává společnost Amazon. Zákazník o reprint může požádat jen v knihovnách, které POD poskytují. Tato možnost se mu nabízí hned v prvním kroku při objednávání prostřednictvím systému ODM.

Obr. č. 5: Možnost objednání reprintu

Reprint je možné objednat buď v černobílém provedení (od 24 do 828 stránek) nebo v barevném (od 24 do 500 stránek) [UIBK, 2008g]. POD je pro zákazníky placenou službou. Cena se skládá z manipulačního poplatku 6 EUR + 0.02 EUR za stránku [Gstrein, 2010]. Vedle částky za zhotovení reprintu je zákazník povinen v některých případech uhradit také náklady na dopravu. Doprava do Rakouska, Německa, Lichtenštejnska, Švýcarska a Velké Británie je zdarma, do ostatních evropských zemí je reprint dopraven za poplatek 6 EUR a zákazníci z mimoevropských zemí zaplatí za dopravu 14 EUR [UIBK, 2008f]. Doba doručení je 3-7 dní po obdržení platby od zákazníka [UIBK, 2008i]. Reprint kromě kopie digitalizované knihy obsahuje unifikovanou obálku s logem EOD, informaci o tom, která knihovna reprint poskytla a zároveň získává své ISBN [UIBK, 2008f]. Jednou zhotovené reprinty jsou dále nabízeny ke koupi v internetovém knihkupectví společnosti Amazon [Amazon.com, c1996-]. První výnosy z *re-prodeje* (re-selling) získává UIBK, následné výnosy získává knihovna, která knihu k vytvoření reprintu poskytla [Gstrein, 2010]. V České republice nabízí službu POD pouze Moravská zemská knihovna. V rámci sítě se dále uvažuje o možnosti roz-

šíření služby POD na knihy EOD, které již zdigitalizované byly a jsou nyní dostupné elektronicky v digitálních knihovnách jednotlivých knihoven [Kamrádková, 2011b].

3.2.6.4 Digitální knihovny

Projekt EOD v současné době nemá centrální digitální knihovnu zdigitalizovaných knih a z dotace, kterou projekt získal od *Kultury 2007-2013*, není možné tuto aktivitu hradit [Kateřina Kamrádková, ústní sdělení, 8.6.2011]. Zpřístupňování elektronických knih řeší každá knihovna samostatně. Po dokončení digitalizace je na elektronickou knihu uvaleno dvouměsíční embargo, kdy má k elektronické kopii přístup pouze zákazník, který si danou knihu objednal. Po této lhůtě je knihovna povinna knihu zpřístupnit veřejnosti, což se děje prostřednictvím lokálních digitálních knihoven. Odkaz na záznam by měl být vložen i do ODM, namísto odkazu ke stažení, který zde byl vygenerován automaticky [Kamrádková, 2011b]. Na stránkách EOD v rubrice *Repositories* [UIBK, 2008k] postupně přibývají odkazy na jednotlivé lokální digitální knihovny.

4 Služba „eBooks on Demand” v ČR – strukturovaná analýza (MZK, NTK a VKOL)

4.1 Síť EOD a Česká republika

V pilotním projektu DoD neměla Česká republika členské zastoupení. Až v roce 2007 byla v rámci dotazníkového šetření [Gstrein, 2007] oslovena Moravská zemská knihovna a o síť EOD se začala zajímat také v té době ještě Státní technická knihovna [Skolková, 2007]. První zprovoznila službu EOD v roce 2008 Moravská zemská knihovna, dále pak Vědecká knihovna v Olomouci a jako poslední v únoru 2010 Národní technická knihovna [Simandlová, 2011]. Vedle těchto tří knihoven je v síti zapojena jako *přidružený člen* také Knihovna Akademie věd České republiky (KNAV) a službu poskytují i další knihovny formou zprostředkované digitalizace (např. Knihovna Divadelního ústavu, Národní lékařská knihovna, Vojenský historický ústav,...).

4.1.1 Moravská zemská knihovna v Brně

Moravská zemská knihovna (dále MZK) v Brně [MZK, 2011a] je odbornou veřejnou knihovnou a s fondem, čítajícím 4 miliony knihovních jednotek, je druhou největší knihovnou České republiky [MZK, 2011b]. Zřizovatelem MZK je Ministerstvo kultury ČR. Od roku 2009 je výzkumnou organizací, dále plní funkci krajské knihovny pro Jihomoravský kraj a v rámci svých činností se mimo jiné podílí na projektech ochrany, uchování a zpřístupnění kulturního dědictví [MZK, 2011b].

MZK je řádným členem sítě EOD [UIBK, 2008c] a je příjemcem finanční dotace z programu *Kultura 2007-2013*. Ročně platí členský příspěvek ve výši 1500 EUR, 1000 EUR za službu EOD a 500 EUR za službu POD. Obchodní podmínky služby EOD má zakotveny v *Příloze Knihovního řádu MZK č. 3* [MZK, 2011d]. V rámci služby EOD nabízí zákazníkům k digitalizaci středověké rukopisy a staré a vzácné knihy, které byly vydané do roku 1900 [MZK, 2011d]. Lhůta pro doručení elektronické knihy je v Obchodních podmínkách služby EOD v MZK stanovena na 14 dnů, případné prodloužení knihovna oznámí zákazníkovi [MZK, 2011d]. Cenu za digitalizaci tvoří manipulační poplatek ve výši 200,- Kč a 4,- Kč za zdigitalizovanou stránku. Registrovaní uživatelé knihovny s platnou členskou průkazkou manipulační poplatek platit nemusí [MZK, 2011d]. Pokud má zákazník zájem o dodání elek-

tronické knihy na CD/DVD-ROM poštou, musí zaplatit zvláštní příplatek. Pro dodání po Evropě (včetně ČR) činí poplatek 150,- Kč a pro dodání do ostatních zemí 200,- Kč [MZK, 2011d]. Dle knihovního řádu [MZK, 2011d] mají zákazníci možnost zaplatit za objednávku kartou, platebním systémem Click&Buy, fakturou či v hotovosti na pokladně knihovny. MZK zároveň jako jediná česká knihovna poskytuje službu POD, o které se ovšem na svých stránkách nezmiňuje [MZK, 2011c]. O této možnosti se zákazník dozví až v systému ODM, klikne-li v katalogu knihovny u konkrétní knihy na tlačítko *EOD – objednat digitální kopii*.

4.1.2 Národní technická knihovna

Národní technická knihovna (dále NTK) [NTK, 2011a], dříve Státní technická knihovna (STK), je vědeckotechnickou veřejně přístupnou knihovnou sídlící v Praze [NTK, 2011b]. Je státní příspěvkovou organizací a jejím zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR [NTK, 2011c]. Fond NTK obsahuje celkem okolo 1,2 milionu svazků z oblasti technických, přírodních a společenských věd [NTK, 2011b]. NTK od roku 2009 sídlí v nové budově v dejvickém vysokoškolském kampusu spolu s Ústřední knihovnou ČVUT, částí knihovny VŠCHT a pobočkou Městské knihovny pro Prahu 6.

Vzhledem k projektu EOD je NTK řádným členem sítě [UIBK, 2008d] a stejně jako MZK a VKOL je příjemcem dotace z programu *Kultura 2007-2013*. Ročně platí 1000 EUR členský příspěvek za službu EOD. K digitalizaci nabízí knihy od roku 1500 do roku 1910 včetně [NTK, 2011d]. Jde o staré a vzácné tisky z historického fondu NTK. Obchodní podmínky služby EOD má NTK zakotveny v *Knihovním řádu EOD* [NTK, 2011e]. Lhůta pro doručení elektronické knihy zákazníkovi je v Knihovním řádu EOD stanovena stejně jako v MZK na 14 dnů, případné prodloužení má NTK povinnost oznámit zákazníkovi prostřednictvím e-mailu [NTK, 2011e]. Cena za objednávku elektronické knihy v NTK se skládá z manipulačního poplatku ve výši 200,- Kč a z 4,- Kč za každou stránku. V Knihovním řádu EOD [NTK, 2011e] je dále poznamenáno, že může dojít ke změně ceny u knih vydaných před rokem 1801, vzhledem ke stavu opotřebení a hodnotě knihy [NTK, 2011e]. Pokud má zákazník zájem o dodání elektronické knihy na CD/DVD-ROM, navyšuje se cena o částku 150,- Kč pro dopravu po Evropě a o 200,- Kč pro dopravu do ostatních zemí [NTK, 2011e]. V případě osobního odběru CD/DVD-ROM v NTK se částka navyšuje o 30,- Kč [NTK, 2011e]. Zákazníci mohou za službu platit hotově, na fakturu, kartou či systémem Click&Buy.

4.1.3 Vědecká knihovna v Olomouci

Vědecká knihovna v Olomouci (dále VKOL) [VKOL, c2008a] je příspěvkovou organizací a jejím zřizovatelem je Olomoucký kraj [VKOL, c2008b]. Jde o univerzální odbornou krajskou veřejně přístupnou knihovnu, která je svým rozsahem fondu, čítajícím více než 2 miliony knihovních jednotek [VKOL, 2011a], třetí největší v České republice a historií druhou nejstarší knihovnou [VKOL, c2008b]. Vedle základních informačních a knihovnických služeb plní VKOL také regionální funkci pro Olomoucký kraj [VKOL, 2011a].

VKOL je stejně jako předchozí knihovny řádným členem sítě EOD [UIBK, 2008e] a má nárok na dotaci z fondu programu *Kultura 2007-2013*. Ročně platí členský příspěvek 1000 EUR za službu EOD. Obchodní podmínky služby EOD jsou v krátkosti představeny v katalogu knihovny [Objednávka..., 2009]. Odtud jsou zákazníci nasměrováni na kompletní podmínky v systému ODM [UIBK, 2008o]. K digitalizaci nabízí VKOL knihy, které nejsou chráněny autorským zákonem a byly vydané do roku 1900 [VKOL, 2011b]. Stejně jako v případě MZK a NTK, má VKOL ve svých obchodních podmínkách nezávazně stanovenou 14-denní lhůtu na doručení elektronické knihy [UIBK, 2008o]. Cena za zdigitalizovanou knihu se skládá z manipulačního poplatku, který činí 200,- Kč a z 5,- Kč za každou zdigitalizovanou stránku [Krušínský, 2010]. Dle obchodních podmínek služby EOD pro VKOL [UIBK, 2008o] mají zákazníci možnost platit za hotovou objednávku fakturou či prostřednictvím online platby. Tyto podmínky jsou rozšířeny o možnost platit hotově na pokladně VKOL, jak je patrné z možností v systému ODM [UIBK, 2008m].

4.2 Analýza, cíl a metodika

Pro hlubší obeznámení s problematikou nad rámec publikovaných informací byla zpracována v rámci této bakalářské práce analýza *Služba „eBooks on Demand“ v České republice*.

Analýza byla prováděna metodou *dotazování* pomocí online dotazníku (viz. Příloha č. 1). K jeho vyplnění byly vyzváni zástupci tří českých knihoven EOD (MZK, NTK a VKOL). Dotazník byl vytvořen pomocí dotazníkové služby *Vyplňto.cz* [Demčák, 2008-] a samotné dotazování probíhalo ve dnech 23. 5. - 4. 6. 2011. Vyplňování dotazníku trvalo jednomu respondentovi v průměru 31 min.

Celkově bylo respondentům položeno 46 otázek, které by se tematicky daly rozdělit do sedmi dílčích oddílů (sít' a služba EOD, organizace služby v knihovně, historický fond,

katalog knihovny, objednávky EOD, digitalizace a digitální knihovna, propagace). Většina otázek byla se statusem *povinná*. Některé byly nepovinné v závislosti na tom, zda bylo jejich zodpovězení možné. Otázky byly formulovány bez omezení. Ovšem pokud šlo o zjišťování konkrétních statistických údajů z ODM, byly otázky omezeny na rok 2010. V dotazníku se vyskytují následující typy otázek: otevřené, vylučující a filtrační otázky.

4.3 Hypotézy

Před sestavováním dotazníku bylo stanoveno pět vstupních hypotéz, které vycházejí z předpokladů v článku Silvie Gstrein a Güntera Mühlbergera [2009a] a z vlastního pozorování služby EOD v NTK.

H1: Nejvíce dokončených objednávek má knihovna, která nejdéle provozuje službu EOD.

H2: V knihovně, která poskytuje POD, mají zákazníci zájem i o tištěné kopie (reprinty).

H3: Knihovna, která má katalog indexovaný vyhledávačem Google, má více objednávek.

H4: Knihovna, která má katalog indexovaný vyhledávačem Google, má více objednávek ze zahraničí.

H5: Počet objednávek může být ovlivněn oborovou a jazykovou skladbou historického fondu, u humanitně či společenskovedně orientovaného fondu je počet objednávek vyšší.

5 Porovnání výsledků analýzy

5.1 Výsledky analýzy

V následující kapitole jsou rozebrány výsledky analýzy [Simandlová, 2011], které byly získány pomocí dotazníku *Služba eBooks on Demand v České republice* (viz. Příloha č. 1). Shromážděné informace jsou zpracovány do souhrnného textu ke každé knihovně zvlášť. Následuje grafické zobrazení vybraných údajů, které bylo možné porovnat mezi jednotlivými knihovnami.

5.1.1 Moravská zemská knihovna

K vyplnění dotazníku byla za Moravskou zemskou knihovnu vyzvána Ing. Mgr. Věra Pospíšilíková, která se zde projektem EOD zabývá.

MZK podepsala *Kooperační smlouvu* v říjnu 2009, ale službu EOD pro zákazníky zprovoznila již v září 2007. V rámci projektu EOD nabízí službu Elektronické knihy na objednávku (EOD) a také Tisk na objednávku (POD). Zároveň již jedná s Muzeem Brněnska a Moravským zemským archivem v Brně o možnosti rozšíření služeb o zprostředkovanou digitalizaci z jejich fondu.

Za projekt EOD odpovídá Úsek VaV, za službu Úsek Meziknihovní výpůjční služby. Na provozu služby se v rámci knihovny podílí více organizačních složek. Práci s ODM zajišťuje Úsek MVS, digitalizaci dle posouzení vhodného způsobu digitalizace zajišťuje buď Oddělení rukopisů a starých tisků (rukopisy, staré tisky) nebo Oddělení digitalizace (novodobější fondy). Odhadem jsou v MZK k zajištění služby potřeba dva úvazky.

Svůj historický fond MZK vymezuje do roku 1800 a tematicky obsahuje obory: biologické vědy; divadlo, film, tanec; ekonomické vědy, obchod; filozofie a náboženství; geografie, geologie, vědy o zemi; historie a pomocné historické vědy; biografické studie; hudba; chemie; krystalografie, mineralogické vědy; jazyk, lingvistika, literární věda; matematika; lékařství; politické vědy (politologie, politika, veřejná správa, vojenství); právo; psychologie; umění, architektura, muzeologie; výchova a vzdělávání; zemědělství a beletrie. Jazykově je v historickém fondu MZK zastoupena angličtina, čeština, francouzština, italština, latina, němčina, polština, ruština a španělština. Celkově MZK nabízí k digitalizaci 160 000 jednotek.

U objednávek významně nepřevažuje žádný obor, ani žádný jazyk. Záznamy historického fondu zpřístupňuje MZK v katalogu typu OPAC, který je přístupný z webu knihovny. Tento katalog je od března 2011 indexovaný vyhledávačem Google. Knihovna od té doby zaznamenala nárůst průměrného počtu objednávek a zvýšil se i počet objednávek ze zahraničí.

O službu EOD projevilo od začátku jejího poskytování v MZK zájem 84 zákazníků, z nichž 46 dokončilo objednávku. V roce 2010 projevilo zájem o službu EOD (kalkulace ceny i přímá objednávka) celkem 14 zákazníků, 9 z nich nakonec objednávku dokončilo a 2 z nich byli registrovaní uživatelé MZK. 3 zákazníci, kteří v roce 2010 využili službu EOD, byli právnickým subjektem. Pouze 1 zákazník pocházel z jiné země než z České republiky. Přestože knihovna poskytuje službu POD, neprojevilo o ní v roce 2010 zájem žádný zákazník. Celkově za rok 2010 zpracovala knihovna 12 objednávek, což dalo dohromady 2 734 zdigitalizovaných stránek.

MZK k digitalizaci v rámci EOD používá knižní skener a fotoaparát a dodržuje normy stanovené projektem (viz. kap. 3.2.3.1). K zpřístupňování elektronických knih po uplynutí dvouměsíčního embarga využívá systém Kramerius. V této digitální knihovně je vedle knih EOD zpřístupňován také historický fond zdigitalizovaný mimo službu EOD a ostatní zdigitalizovaný fond. Digitální knihovna je přístupná z webu a katalogu MZK a z Europeany – Evropské digitální knihovny. MZK má na svém webovém sídle vlastní prezentaci služby EOD.

Dále k propagaci využívá následující nástroje: Tištěné propagační materiály (letáky, plakáty), Propagační předměty (záložky, propisky), Sociální sítě (Facebook apod.), Publikování v odborných časopisech (knihovnických), Časopis instituce, Příspěvky na konferencích a odborných seminářích, Dny otevřených dveří EOD, Propagace ve výuce, na odborných pracovištích, Oslovování potenciálních zákazníků, Prostory instituce. K propagaci historického fondu knihovna využívá: Web knihovny, Publikování v odborných časopisech (knihovnických), Časopis instituce, Příspěvky na konferencích a odborných seminářích, Dny otevřených dveří EOD, Propagace ve výuce, na odborných pracovištích a Výstavy. Z nástrojů cílené propagace jsou v MZK využívány: Pozvánka na Den otevřených dveří EOD, Oslovení s možností EOD digitalizace, Publikační činnost v odborných časopisech a tato propagace probíhá v české a anglickém jazyce.

5.1.2 Národní technická knihovna

S žádostí o vyplnění dotazníku byla za Národní technickou knihovnu oslovena Mgr. Kateřina Kamrádková, koordinátorka projektu EOD v NTK.

NTK je k síti EOD připojena od 8. dubna 2010, kdy podepsala *Kooperační smlouvu*, avšak službu EOD spustila pro zákazníky v únoru 2010. Vedle samotné služby EOD nabízí zprostředkovanou digitalizaci z fondu spolupracujících institucí, kterými jsou Národní lékařská knihovna, Divadelní ústav, Vojenský historický ústav a jednou zajišťovala digitalizaci z fondu Univerzity Palackého v Olomouci. Knihovna neposkytuje službu POD a zatím toto rozšíření nemá v plánu.

Za samotný projekt EOD odpovídá oddělení rozvoje elektronických služeb, ovšem na provozu a zajišťování služby se podílí odd. meziknihovních služeb, referát historického fondu, odd. Digitální Národní technické knihovny ve spolupráci s odd. rozvoje elektronických služeb. Odhadem je v NTK potřeba pro zajištění provozu služby jeden pracovní úvazek.

Hranicí pro historický fond NTK je rok 1920. Prostřednictvím služby EOD nabízí knihovna k digitalizaci 23 200 knihovních jednotek, mezi nimiž je jazykově nejvíce zastoupena němčina, dále angličtina a francouzština. Tematicky je historický fond NTK profilován na obory: fyzika a příbuzné vědy, geografie, geologie a vědy o zemi, chemie, krystalografie, mineralogické vědy, matematika, technika, technologie, inženýrství a umění, architektura, muzeologie.

Knihovna zpřístupňuje záznamy svého historického fondu pomocí katalogu typu OPAC. Zda je tento katalog indexován Googlem není možné zodpovědět, NTK by však o tuto možnost měla zájem. Katalog/záznamy historického fondu jsou přístupné z webu knihovny, Jednotné informační brány, integrovaného vyhledávače EODISE a přes sociální sítě (Facebook apod.).

Od začátku poskytování služby EOD v NTK projevilo o tuto službu zájem 38 zákazníků (kalkulace ceny i přímá objednávka) a 34 z nich objednávku dokončilo. U dosud realizovaných objednávek převažuje tematicky obor pivovarnictví a jazykově němčina, čeština pouze u pivovarnictví. V roce 2010 o kalkulaci ceny či přímou objednávku mělo zájem 26 zákazníků a stejný počet v tomto roce objednávku dokončil. 1 z nich byl registrovaným uživatelem NTK, 1 právnickým subjektem a všichni pocházeli z České republiky. NTK za rok 2010 zpracovala 26 objednávek, což bylo dohromady 3 730 stránek.

K digitalizaci EOD využívá NTK knižní skener a normy stanovené projektem. Digitální knihovna je provozována v systému Kramerius a jsou zde vedle zdigitalizovaných knih EOD zpřístupňovány také ostatní zdigitalizované knihy z historického fondu a další knihy z fondu NTK. Tato digitální knihovna je přístupná z webu a katalogu knihovny.

K propagaci využívá NTK vedle webové prezentace EOD na svém webovém sídle také následující nástroje: tištěné propagační materiály (letáky, plakáty), propagační předměty (záložky, propisky), sociální sítě (Facebook apod.), Wikipedii, publikování v odborných časopisech (knihovnických), příspěvky na konferencích a odborných seminářích, Dny otevřených dveří EOD, propagaci ve výuce, na odborných pracovištích, oslovování potenciálních zákazníků a prostory instituce. Svůj historický fond propaguje prostřednictvím webu knihovny, tištěných propagačních materiálů (letáky, plakáty), příspěvků na konferencích a odborných seminářích, Dnů otevřených dveří EOD a výstav. Z pohledu cílené propagace využívá NTK dva nástroje, a to: pozvánky na Den otevřených dveří EOD a oslovování s konkrétní nabídkou knihy k digitalizaci EOD. Cílená propagace probíhá pouze v českém jazyce.

5.1.3 Vědecká knihovna v Olomouci

Za Vědeckou knihovnu v Olomouci vyplňoval dotazník Mgr. Rostislav Krušínský.

VKOL je připojena k síti EOD od 5. listopadu 2008, kdy podepsala *Kooperační smlouvu*. V rámci projektu poskytuje od února 2009 pouze službu Elektronické knihy na objednávku, ovšem do budoucna uvažuje o rozšíření nabídky služeb o Tisk na objednávku (POD) a i o zprostředkovanou digitalizaci z fondů spolupracujících knihoven.

Za projekt jsou odpovědná oddělení: správa fondu a historické fondy (SFHF), ekonomika a provoz (EKAP) a automatizace (AK). Tato oddělení se také podílí na provozu a realizaci služby EOD. Pro zajištění služby EOD ve VKOL je potřeba odhadem jeden pracovní úvazek.

Do svého historického fondu VKOL zahrnuje vše, co bylo vydáno do roku 1800. Tematicky jsou v jejím historickém fondu nejvíce zastoupeny obory: filozofie a náboženství, historie a pomocné historické vědy, biografické studie a lékařství a jazykově je nejvíce zastoupena čeština, latina a němčina. Celkově nabízí VKOL ze svého fondu v rámci služby EOD 87 942 knihovnických jednotek.

Knihovna záznamy svého historického fondu zpřístupňuje prostřednictvím katalogu typu OPAC a prostřednictvím naskenovaného lístkového katalogu. Katalog historického fondu byl indexován vyhledávačem Google ještě před zapojením knihovny do projektu EOD a je přístupný z webu knihovny, Souborného katalogu ČR, Jednotné informační brány a integrovaného vyhledávače EODISE.

Od února 2009 o službu EOD projevilo ve VKOL zájem 343 zákazníků (kalkulace ceny i přímá objednávka), z nichž 194 dokončilo objednávku. Mezi objednávkami nepřevažuje výrazně žádný obor, jazykově je zastoupena nejvíce němčina a latina. V roce 2010 o kalkulaci či přímou objednávku požádalo 174 zákazníků, z nichž 122 bylo právnickým subjektem a 94 pocházelo z jiné než České republiky. Objedávku dokončilo 104 zákazníků, z nichž bylo odhadem 0,02 registrovanými uživateli knihovny (cca 3 zákazníci). Za rok 2010 VKOL zpracovala 174 objednávek a zdigitalizovala celkem 29 000 stránek.

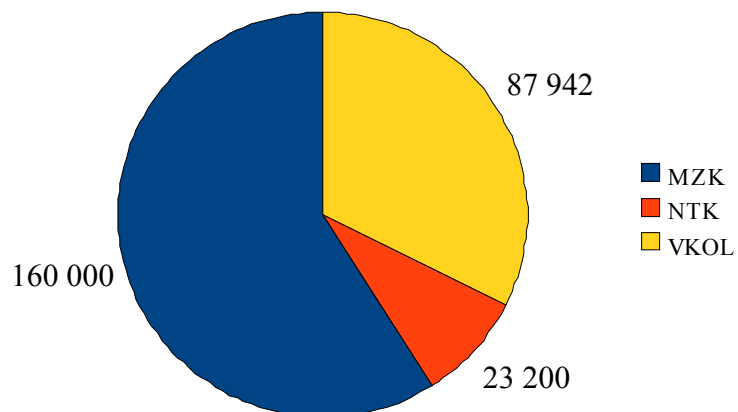
K digitalizaci VKOL používá knižní skener Zeutschel OS12000 a dodržuje normy stanovené projektem s drobnými úpravami vzhledem k možnostem knihovny. Výsledné elektronické knihy po dvouměsíčním embargu zpřístupňuje v digitální knihovně EOD, kterou provozuje v softwaru Flipping Book a která je určena pouze knihám EOD. Tato digitální knihovna je přístupná z webu a katalogu knihovny, prostřednictvím integrovaného vyhledávače EODISE a přes sociální sítě (Facebook apod.).

Stejně jako ostatní knihovny i VKOL má na svém webovém sídle prezentaci služby EOD, dále k propagaci používá tištěné propagační materiály (letáky, plakáty), propagační předměty (záložky, propisky), sociální sítě (Facebook apod.), Wikipedii, publikování v odborných časopisech (knihovnických), časopis instituce, příspěvky na konferencích a odborných seminářích, Dny otevřených dveří EOD, propagaci ve výuce, na odborných pracovištích a prostory instituce. K propagaci svého historického fondu využívá VKOL web knihovny, tištěné propagační materiály (letáky, plakáty), sociální sítě (Facebook apod.), publikování v odborných časopisech (knihovnických), publikování v odborných časopisech (neknihovnických), časopis instituce, příspěvky na konferencích a odborných seminářích, Dny otevřených dveří EOD, propagaci ve výuce, na odborných pracovištích a výstavy. Cílená propagace probíhá prostřednictvím distribuce pozvánek na Dny otevřených dveří EOD a publikační činností v odborných časopisech. V obou případech probíhá cílená propagace v českém jazyce.

5.2 Porovnání a grafické znázornění vybraných údajů

V následující části jsou graficky znázorněny vybrané údaje, získané pomocí online dotazníku [Simandlová, 2011]. Cílem je zobrazení a porovnání současného stavu služby EOD ve vybraných českých knihovnách.

Počet jednotek poskytovaných k digitalizaci EOD v ČR

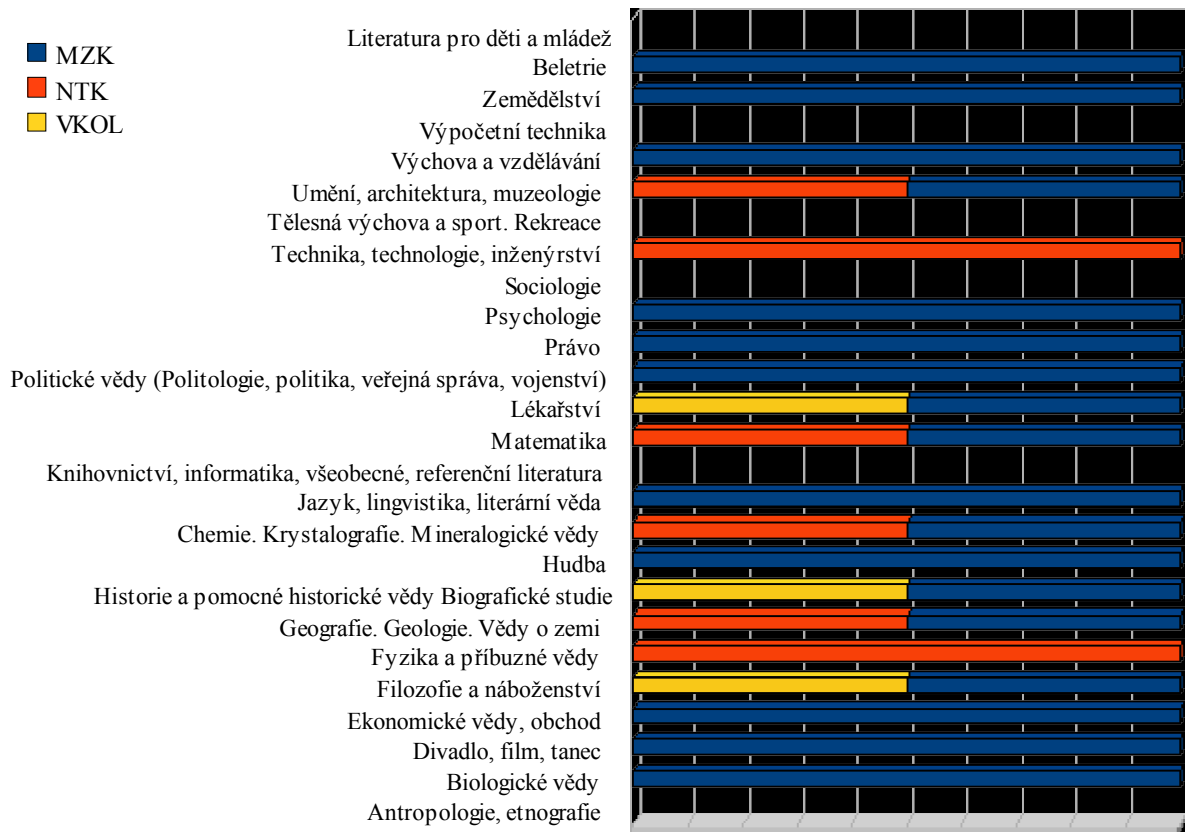

Graf č. 1: Počet jednotek poskytovaných k digitalizaci EOD v ČR

Co do počtu nabízených jednotek k digitalizaci EOD je na prvním místě MZK, naopak nejméně jednotek nabízí NTK. Celkově mají zákazníci možnost v České republice v těchto třech knihovnách zažádat o digitalizaci u *271 142 knihovních jednotek*.

Tematická skladba knih nabízených v rámci služby EOD v ČR

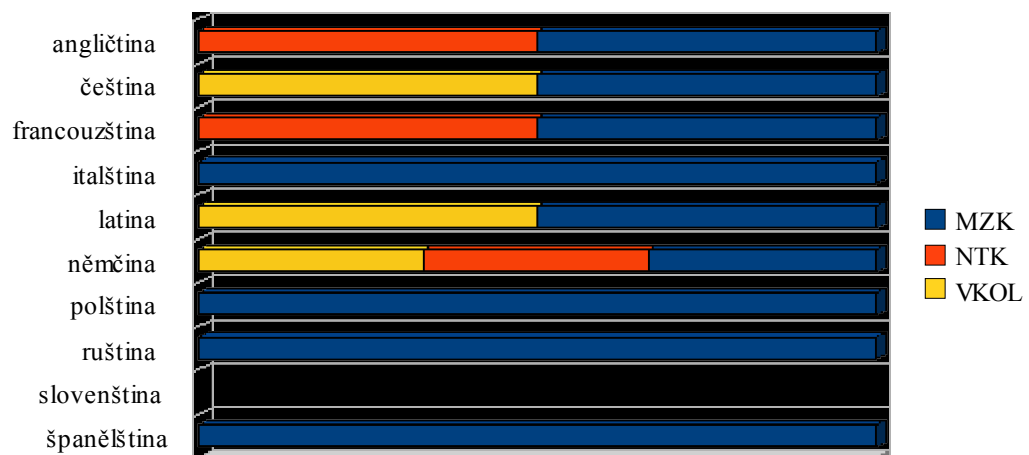

Graf č. 2: Tematická skladba knih nabízených v rámci služby EOD v ČR

Tematicky se historické fondy českých knihoven EOD 100% nepřekrývají. Nejvíce oborů uvedla MZK, zde je ovšem nutné brát v úvahu, že kritériem otázky bylo uvedení minimálně tří oborů, čehož se držela například VKOL. Z analýzy vyplývá, že fond NTK je více profilován technickým a přírodovědným směrem, zatímco fond MZK a VKOL by se dal označit za všeobecný.

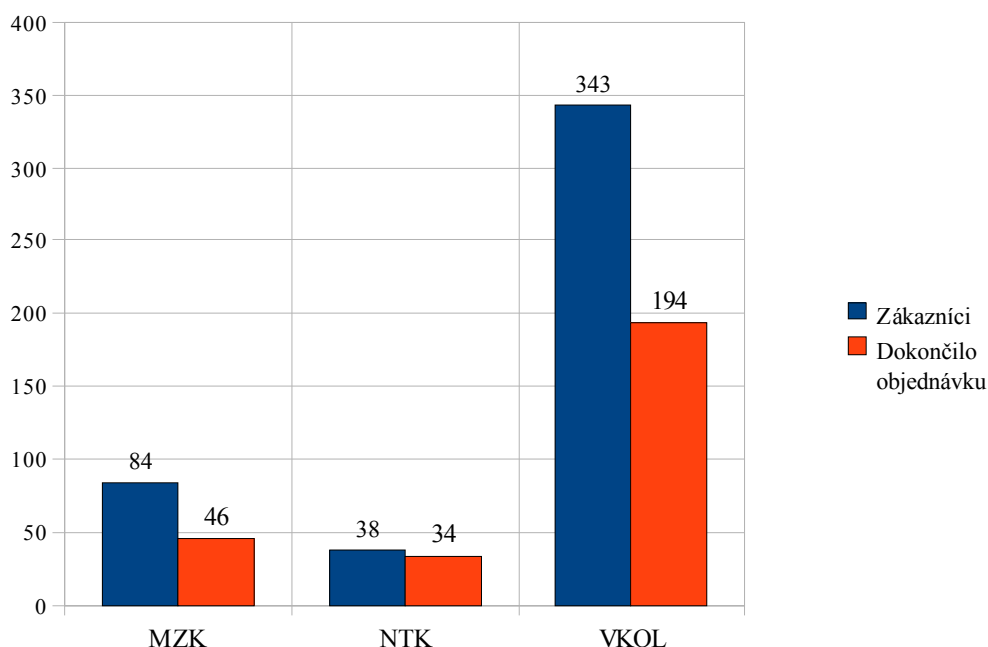
Jazyková skladba knih nabízených v rámci služby EOD v ČR

Graf č. 3: Jazyková skladba knih nabízených v rámci služby EOD v ČR

Jazykově je nejvíce zastoupena v českých knihovnách EOD angličtina, čeština, francouzština, latina a němčina. Vyhodnocení této otázky opět závisí na tom, zda respondenti dodrželi minimální počet možností (alespoň tři), či zda označili možností více dle složení svého fondu. Jediný jazyk, který je zastoupen ve všech třech českých knihovnách EOD je němčina. Zajímavé je, že ani jedna knihovna neuvedla v jazykovém profilu svého historického fondu slovenštinu.

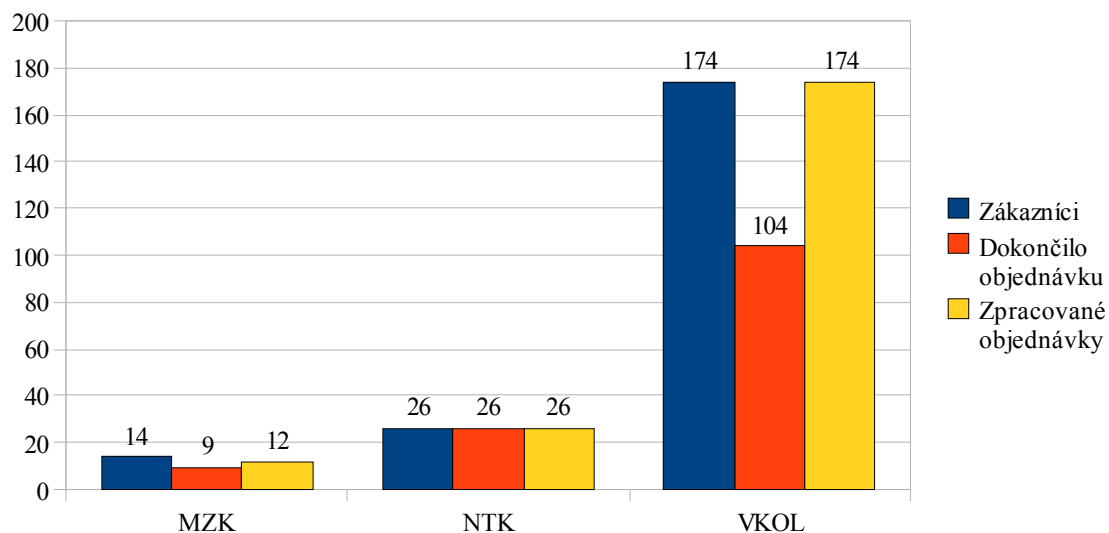
Celkový počet zákazníků a počet zákazníků, kteří dokončili objednávku EOD v ČR

Graf č. 4: Celkový počet zákazníků a dokončených objednávek EOD v ČR

Doba poskytování služby EOD se v jednotlivých knihovnách liší. MZK poskytuje digitalizaci na objednávku již od září 2007, VKOL od února 2009 a jako poslední se přidala NTK v únoru 2010. Za tuto dobu projevilo celkově zájem o službu EOD 465 zákazníků (kalkulace ceny i přímá objednávka) a 274 z nich dokončilo objednávku. Nejvíce objednávek zpracovala VKOL, druhá MZK, nejméně NTK.

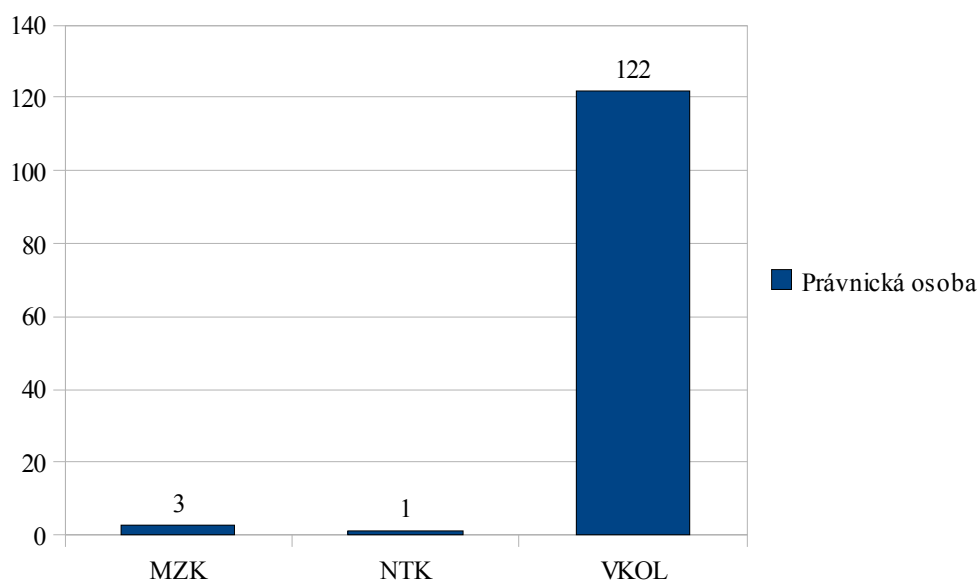
Počet zákazníků a zpracovaných objednávek EOD v ČR za rok 2010

Graf č. 5: Počet zákazníků a zpracovaných objednávek EOD v ČR za rok 2010

Za rok 2010 bylo v českých knihovnách EOD zpracováno celkem 212 objednávek a zákazníků, kteří dokončili objednávku bylo dohromady 139. Celkově o službu EOD projevilo zájem 214 zákazníků (kalkulace ceny i přímá objednávka). Nejlépe se službě EOD dařilo v minulém roce ve VKOL, nejhůře naopak v MZK.

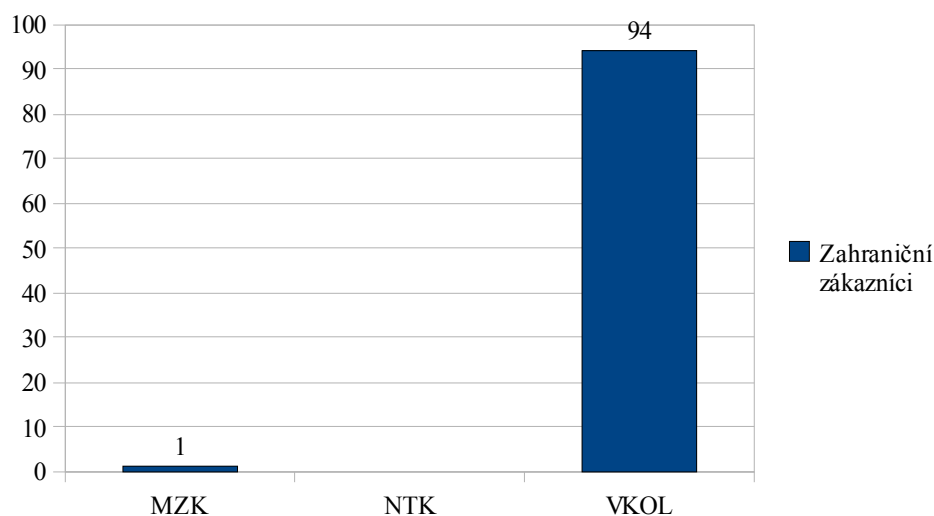
Počet právnických osob, které využily službu EOD v ČR v roce 2010

Graf č. 6: Počet právnických osob, které využily službu EOD v ČR za rok 2010

Služba EOD není určena pouze fyzickým osobám. O objednávku EOD mohou požádat například vědci či pedagogové prostřednictvím svých zaměstnavatelů. Právníckou osobou, která se stane zákazníkem EOD, může být také soukromá firma, která si objedná digitalizaci jako sponzor (viz. 6). Nejvíce objednávek od právníckých osob zaznamenala VKOL. V MZK a NTK je počet téměř srovnatelný.

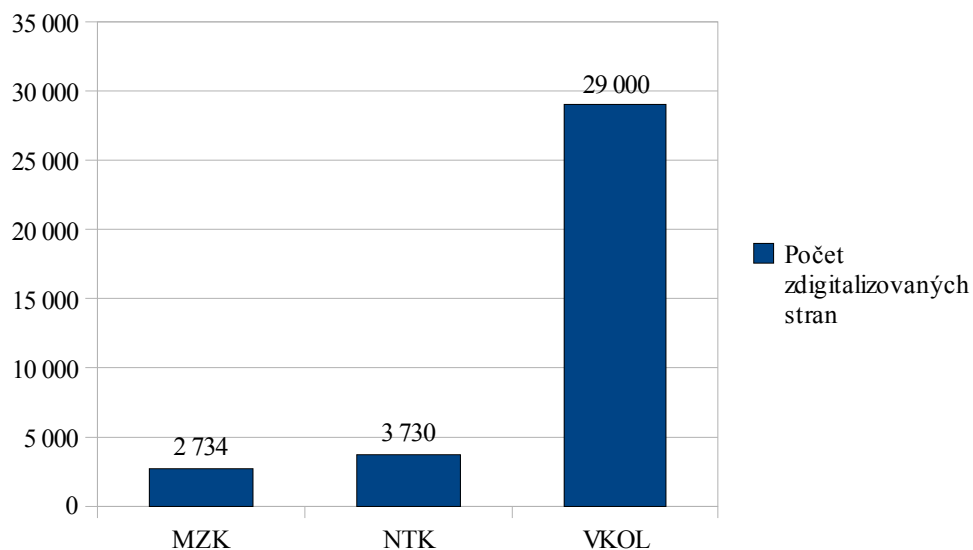
Počet zahraničních zákazníků, kteří využili službu EOD v ČR za rok 2010

Graf č. 7: Počet zahraničních zákazníků, kteří využili službu EOD v ČR za rok 2010

Všechny procesy služby EOD probíhají online, proto nejsou zákazníci omezeni geografickou polohou poskytující knihovny. Řada knihoven zpracovává požadavky od zahraničních zákazníků a v rámci sítě je toto i žádoucí. V českých knihovnách EOD využilo za rok 2010 poskytovanou službu 95 zahraničních zákazníků. Téměř všechny objednávky od zahraničních zákazníků zaznamenala VKOL.

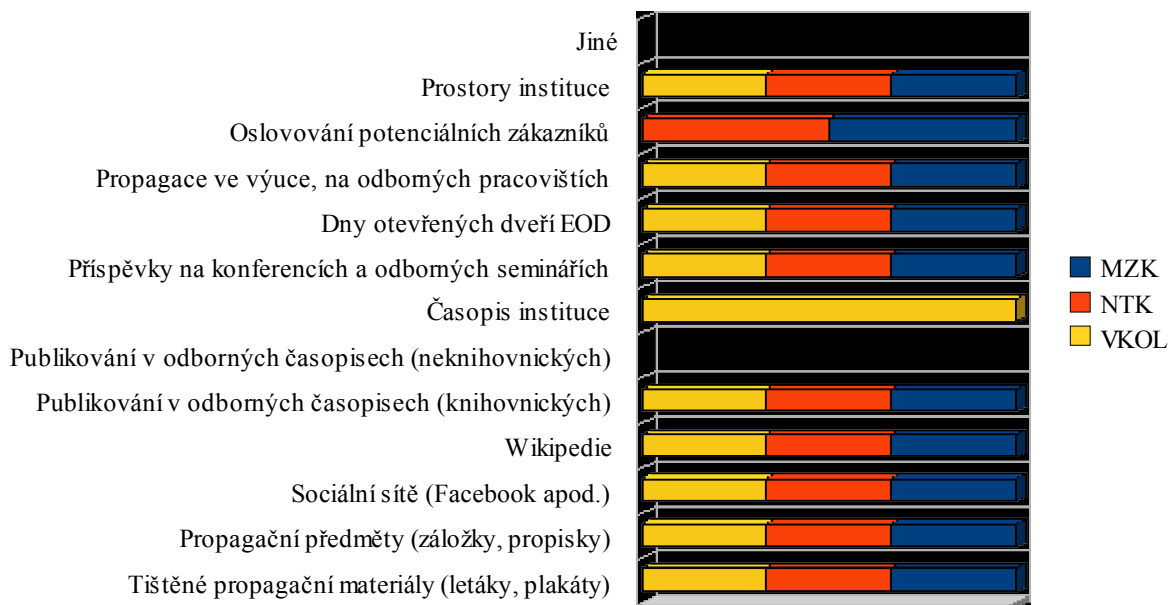
Počet zdigitalizovaných stránek v rámci služby EOD v ČR za rok 2010

Graf č. 8: Počet zdigitalizovaných stránek v rámci služby EOD v ČR za rok 2010

V rámci služby EOD bylo v České republice za rok 2010 zdigitalizováno celkově 35 464 stránek. Nejvíce stránek zdigitalizovala VKOL, celkově 29 000, druhá byla NTK s 3 730 stránkami a třetí MZK, která za rok 2010 zdigitalizovala celkově 2 734 stránek.

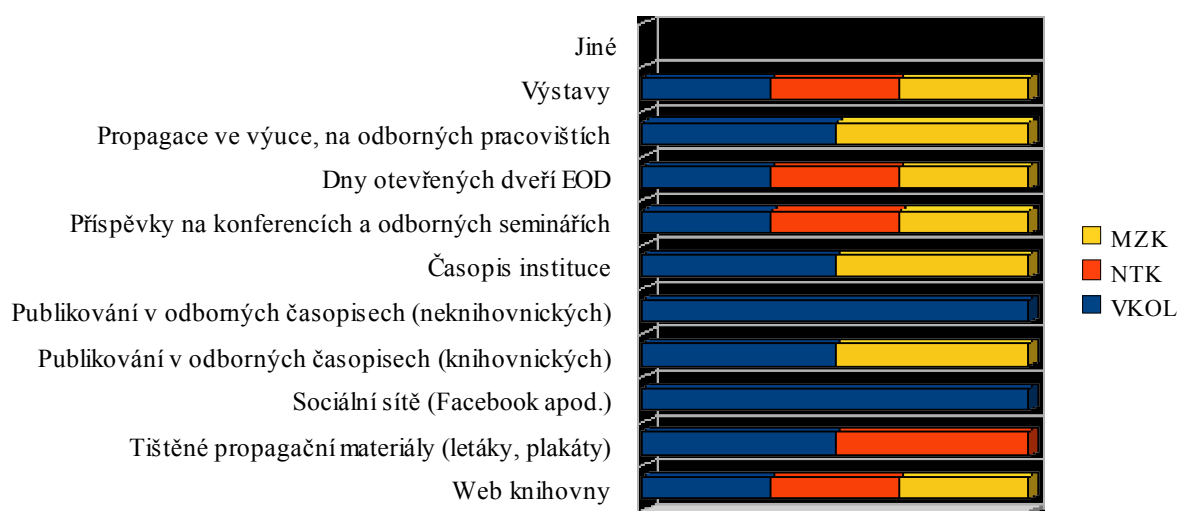
Formy propagace služby EOD v ČR

Graf č. 9: Formy propagace služby EOD v ČR

Vedle webové prezentace služby EOD na svých stránkách využívají všechny české knihovny EOD podobné formy propagace. Výjimku tvoří propagace formou publikování v časopisu instituce, kterou využívá VKOL a oslovování potenciálních zákazníků, které využívá naopak jen MZK a NTK.

Způsoby propagace historického fondu českých knihoven EOD

Graf č. 10: Způsoby propagace historického fondu českých knihoven EOD

Se službou EOD úzce souvisí propagace samotného historického fondu knihovny. Z analýzy vyplynulo, že nejméně aktivní je v tomto směru VKOL, která jako jediná využívá publikování v odborných neknihovnických časopisech a také sociální sítě (Facebook apod.), spolu s MZK využívá institucionální časopis a s NTK využívá k propagaci historického fondu tištěných propagačních materiálů.

5.3 *Vyhodnocení hypotéz*

H1: Nejvíce dokončených objednávek má knihovna, která nejdéle provozuje službu EOD.

Z výsledků dotazníkového šetření vyšla tato hypotéza jako nepravdivá. Doba poskytování služby nemá v případě českých knihoven EOD jednoznačný vliv na počet objednávek. Nejdéle je služba EOD poskytována v MZK (od září 2007). Zde od začátku poskytování služ-

by EOD dokončilo objednávku 46 zákazníků. Nejvíce objednávek zatím eviduje VKOL, která službu zprovoznila pro zákazníky až v únoru 2009.

H2: V knihovně, která poskytuje POD, mají zákazníci zájem i o tištěné kopie (reprinty).

Z dotazníkového šetření, které bylo představeno v článku S. Gstrein a G. Mühlbergera [2009a], vyplynulo, že přes 30 % respondentů by si hotovou PDF knihu celou vytisklo. Na základě tohoto zjištění síť EOD rozšířila své služby o možnost objednání reprintu v rámci služby POD. V českých knihovnách službu POD nabízí pouze MZK. V rámci analýzy služby EOD v českých knihovnách [Simandlová, 2011] se nepodařilo tuto hypotézu ověřit, neboť služba POD byla v MZK spuštěna až na začátku roku 2011 [Pospíšilíková, 2011], zatímco statistické údaje byly v dotazníku omezeny na rok 2010.

H3: Knihovna, která má katalog indexovaný vyhledávačem Google, má více objednávek.

Tato hypotéza se opírá o zjištění, které předložili ve svém článku [Mühlberger, 2009a] zástupci UIBK. Jedním z faktorů, který zvyšuje úspěšnost služby EOD, je viditelnost a vyhledatelnost záznamů z katalogů knihoven EOD pomocí vyhledávače Google.

Z analýzy [Simandlová, 2011] vyplynulo, že katalog VKOL byl indexován vyhledávačem Google ještě před spuštěním služby EOD. Knihovna však výrazně převyšuje ostatní knihovny počtem objednávek EOD. Hypotézu H3 potvrzuje i odpověď MZK. Ta uvedla, že má katalog indexovaný vyhledávačem Google od března 2011 a zaznamenala od této doby nárůst počtu objednávek.

H4: Knihovna, která má katalog indexovaný vyhledávačem Google, má více objednávek ze zahraničí.

Tato hypotéza navazuje na předpoklady H3. Je-li katalog viditelný a prohledatelný, je vyšší pravděpodobnost, že se k záznamům historického fondu dostanou zákazníci z různých zemí a o možnost digitalizace na objednávku projeví zájem.

Z výsledků VKOL je patrné, že má největší počet zahraničních zákazníků. Stejně i MZK uvedla, že se od března 2011 (začátek indexování katalogu vyhledávačem Google)

zvýšil počet objednávek ze zahraničí. Tato hypotéza se tedy na základě dotazníkového šetření ve třech českých knihovnách EOD potvrdila.

H5: Počet objednávek může být ovlivněn oborovou a jazykovou skladbou historického fondu.

Z výsledků dotazníkového šetření se nedá jednoznačně určit, zda je hypotéza pravdivá. Nejvíce objednávek má VKOL, jejíž fond je všeobecně orientovaný a je v něm zastoupeno více jazyků. V počtu objednávek za rok 2010 je ovšem jako druhá NTK, jejíž fond je orientován spíše technickým a přírodovědným směrem. Naopak MZK, která uvedla nejpestřejší škálu oborů a jazyků, měla za rok 2010 nejméně objednávek.

6 Možnosti propagace EOD v ČR

V marketingu je *propagace* (promotion) jedním ze čtyř prvků (produkt, cena, propagace, distribuce) tzv. *marketingového mixu*. Jena Švarcová a kolektiv [2005, s. 113] uvádí ve své učebnici ekonomie následující definici: „*Propagace je forma komunikace mezi prodávajícím a kupujícím, jejímž cílem je větší prodej výrobku nebo služby.*“ Tato definice vymezuje pojem propagace především z pohledu organizací, jejichž primárním cílem je zvyšování zisku. To ovšem neplatí pro knihovny, které jsou neziskovými organizacemi. Jejich hlavním marketingovým cílem je služba zákazníkovi a pro jeho dosahování využívají tzv. *neziskový marketing* [Vašítková, 2008, s. 208]. Miroslava Vašítková [2008, s. 208] uvádí k neziskovému marketingu následující definici: „*Neziskový marketing se definuje jako každé marketingové úsilí, které vynakládají organizace či jednotlivci za účelem dosahování neziskových cílů.*“ Přínos služeb tedy neziskové organizace nevyhodnocují na základě zisku. U služeb knihoven je možné využít k vyhodnocení jejich přínosu například metodu ROI⁵, která „*měří poměr vydělaných peněz k penězům investovaným a udává výnos v procentech z utracené částky.*“ [Helinsky, 2011]. Tato metoda umožňuje ukázat, jaké hodnoty daná služba instituci přináší, a to jak v krátkodobém, tak v dlouhodobém časovém úseku [Helinsky, 2011].

Proces propagace, nebo také *marketingová komunikace*, se skládá z 5 základních kroků [Foret et al., 2005, s. 117]:

- **volba cílového segmentu trhu**

- Pro EOD jsou to: ostatní knihovny a paměťové instituce, široká veřejnost a vědci.

- **vymezení požadované reakce**

- Reakce jsou různé dle konkrétní cílové skupiny. Od vědeckých pracovníků a široké veřejnosti se očekává zájem o digitalizaci knih, u ostatních knihoven a paměťových institucích je to především zájem o participaci v síti. Ta může být dvojí. Buď se instituce stane *přidruženým členem*, nebo nabídne svůj fond k digitalizaci formou *zprostředkované digitalizace* přes stávajícího člena sítě EOD.

- **volba typu sdělení**

---

⁵ ROI = Return On Investment

- Je nutné si určit, *co*, v jaké *strukturu* a jakou *formou* bude knihovna propagovat.
  - V případě EOD je u obsahu nutné určit, na co bude ve sdělované informaci kladen důraz. Vzhledem k povaze služby by bylo vhodné dát důraz na racionální vyznění sdělení, uvést benefity a důvody, proč se mají cílové skupiny o službu/projekt zajímat. Z pohledu struktury je důležité si rozmyslet, zda při sdělování informací bude knihovna vycházet z obecného, nebo naopak bude sdělení formulovat konkrétně a cílit tak na určitou skupinu. Formou je míněn způsob zpracování informace (například dodržování jednotné grafiky u propagačních materiálů apod.).
- **volba komunikačního kanálu**
    - Způsobů, jak přenést informaci o službě/projektu k cílovým skupinám, je mnoho. V případě EOD je nutné zvážit, pro koho je dané sdělení určeno. Jednotlivé cílové skupiny vyžadují jiný způsob komunikace, na který jsou zvyklé a kterému důvěřují.
  - **zajištění zpětné vazby, zhodnocení účinnosti propagace**
    - Zpětnou vazbou pro EOD mohou být statistické výstupy z ODM, případně vyplněné dotazníky, které některé knihovny rozesílají svým zákazníkům.

6.1 Propagace EOD v České republice

Samotná propagace služby EOD vyplývá z klíčové aktivity A6, souvisí ovšem i s dalšími aktivitami, a to především A3, A4 a A5. K plnění aktivit jsou členové sítě zavázáni v *Kooperační smlouvě* [Cooperation..., 2009]. Propagace může být zaměřena na projekt, službu a zároveň je také spojena s propagací historického fondu knihovny.

Z analýzy [Simandlová, 2011] vyšlo najevo, že české knihovny využívají k propagaci služby EOD tyto konkrétní nástroje:

Tištěné materiály (letáky, plakáty)

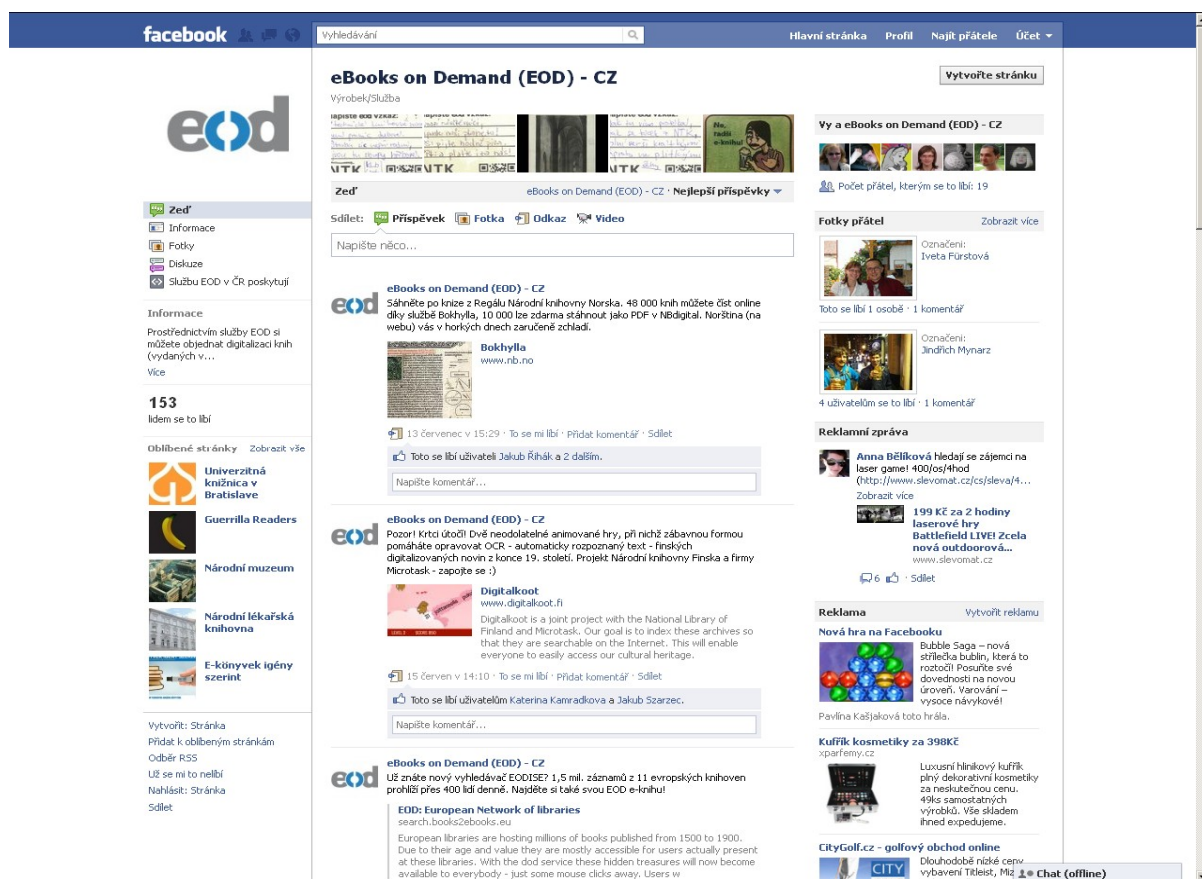
Z tištěných materiálů se v českých knihovnách EOD využívají k propagaci především plakáty a letáky (např. *Jak na objednávku EOD*, leták v MZK). Dále byly v rámci výstavy *Roztočte pípy!*, kterou pořádala NTK, vydány speciální pivní tácky, na které mohli lidé psát vzkazy. Některé tácky jsou v digitální podobě dostupné na české stránce EOD na Facebooku [eBooks..., 2010]. Informace o práci na službě EOD se objevují také ve výročních zprávách všech českých knihoven.

Propagační předměty

Z propagačních předmětů jsou ve všech českých knihovnách EOD využívány především záložky. Dále například v Estonsku přišli s nápadem USB flash disků s logem EOD [Kamrádková, ústní sdělení, 8.6.2011].

Sociální sítě (Facebook apod.)

Své místo si mezi nástroji propagace v poslední době nachází také řada sociálních sítí. České knihovny využívají ke společné propagaci služby a projektu Facebook, kde byla založená oficiální česká stránka EOD [eBooks..., 2010]. Tato stránka vznikla začátkem roku 2010 a nyní má již přes 150 fanoušků. Přestože je Facebook fenoménem mezi sociálními sítěmi, k propagaci ho vedle České republiky využívá už jen Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK). Oficiální stránka projektu EOD zatím neexistuje. O jejím založení se však již jednalo v květnu na projektovém workshopu ve Švédsku [Kamrádková, 2011c].

Obr. č. 6: Česká stránka EOD na Facebooku Wikipedie

V rámci aktivit A4 a A5 se mluví o obohacování webu částmi obsahu zdigitalizovaných knih s použitím technologií webu 2.0. K naplnění těchto aktivit projekt hodlá využít například Wikipedii či LibraryThing [Grant, 2008, s. 33-34]. Automatické generování článků na Wikipedii zatím nebylo centrálně spuštěno, v České republice tak alespoň NTK přidává odkazy na knihy EOD ke stávajícím článkům (např. k článku o Antonínu Bělohoubkovi [Antonín..., 2011]).

Publikování v odborných časopisech + Časopis instituce

Na publikování v odborných (knihovnických) časopisech se podílí zástupci všech českých knihoven EOD. Články o projektu a službě vyšly v online časopisech *Ikaros* (např. [Kamrádková, 2010c]) či *Inflow* (např. [Kamrádková, 2010b]). Zmínka o EOD se objevila také v rozhovoru s Kateřinou Kamrádkovou pro časopis *Veřejná správa* [Kamrádková, 2011d], který vydává Ministerstvo vnitra ČR. Za MZK službu EOD prezentovala například Věra Pospíšilíková [2010] v časopise *Duha*. Další článek o EOD vyšel v časopise *KROK* [Krušínský et al., 2011], který vydává čtvrtletně *VKOL*.

Příspěvky na konferencích a odborných seminářích

Službu a projekt EOD české knihovny prezentovaly na řadě tuzemských konferencí a odborných seminářích. V roce 2010 byl zástupci českých knihoven EOD připraven příspěvek na konferenci *INFORUM* [Krušínský et al., 2010], dále byl přednesen společný příspěvek Věry Pospíšilíkové a Kateřiny Kamrádkové na konferenci *Knihovny současnosti* [Pospíšilíková et al., 2010] a na *11. konferenci Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě* [Kamrádková et al., 2010]. Kateřina Kamrádková prezentovala projekt EOD v rámci *Bloku expertů*, který pořádá pravidelně Masarykova univerzita v Brně [Kamrádková, 2010a]. České aktivity v rámci projektu EOD byly představeny také například na slovenské mezinárodní konferenci *Infos 2011* [Kamrádková, 2011b].

Dny otevřených dveří EOD

Dny otevřených dveří jsou samostatnou klíčovou aktivitou (A3). Tato událost má sloužit především k přiblížení zázemí služby lidem, kteří o ní mají zájem. Formy Dnů otevřených dveří se v jednotlivých českých knihovnách EOD liší. NTK například v roce 2009 realizovala Den otevřených dveří formou odborného semináře. Akce měla název *Vzácné knihy elektronicky? Proč ne!*. Vedle přednášek o elektronických knihách a historickém fondu NTK byla představena také služba EOD [Krušínský, 2010]. V roce 2010 byl Den otevřených dveří spojen s výstavou historického fondu *Roztočte pípy!*. Soubor aktivit kolem této výstavy a kolem sponzorské kampaně *Dejte starým knihám nový život!* byl nominován na *Cenu PARTSIP 2010* [Kamrádková, 2011b]. V MZK byl Den otevřených dveří EOD 2010 naplněn bohatým programem. Návštěvníci si mohli vedle přednášek spojených s tématem elektronických knih prohlédnout zázemí knihovny, navštívit knihařskou dílnu, či se zúčastnit vernisáže výstavy *Sigmund Freud – Život a dílo* [MZK, 2010]. VKOL například v roce 2010 svůj Den otevřených dveří EOD spojila s 10. výročím založení Olomouckého kraje [VKOL, 2010]. Během akce měli návštěvníci příležitost nahlédnout do studovny historických fondů, seznámit se s historií knihovny a bližšími informacemi k službě EOD [VKOL, 2010].

Propagace ve výuce, na odborných pracovištích

Propagace ve výuce či na odborných pracovištích patří mezi tzv. *přímý marketing*. Knihovny mají při tomto způsobu propagace možnost okamžitě reagovat na případné dotazy, předvést osobně ukázkou zdigitalizovaných knih, nebo se domluvit na možné spolupráci.

Oslovování potenciálních zákazníků

V dotazníkovém šetření [Simandlová, 2011] využívání tohoto nástroje uvedla pouze MZK a NTK. V případě NTK šlo například o tvorbu seznamu tematického souboru knih z oblasti pivovarnictví, který předložila s nabídkou možnosti sponzoringu digitalizace v rámci EOD několika českým pivovarům [Kamrádková, 2011b]. Tato sponzorská kampaň byla nazvána *Dejte starým knihám nový život!* a povedlo se díky ní zdigitalizovat 22 knih. Finance na tuto digitalizaci poskytl Pivovar Kynšperk [Kamrádková, 2011b].

Prostory instituce

Jedním z nejjednodušších způsobů, jak zaujmout nové zákazníky, je využití prostorů knihovny k propagaci. České knihovny EOD ve svých budovách vystavují informační plakáty, letáky, pozvánky na akce EOD, pořádají zde výstavy, přednášky atd.

Vedle těchto nástrojů všechny české knihovny EOD propagují nabízenou službu a projekt na svých webových stránkách. Zde jsou dostupné novinky, bližší informace k službě a projektu, obchodní podmínky služby EOD, některé propagační materiály v elektronické podobě, plné texty příspěvků, článků, či odkazy na jejich elektronické umístění.

K propagaci nejen služby, ale také samotného historického fondu, přispívá spolupráce na tvorbě integrovaného vyhledávače EODISE. V dotazníku [Simandlová, 2011] označily EODISE jako přístupový bod do svých katalogů pouze NTK a VKOL. MZK však set záznamů do tohoto centrálního vyhledávače také posílá.

Představené nástroje jsou využívány k propagaci služby a projektu EOD především směrem k potenciálním zákazníkům (tedy k cílové skupině vědců a široké veřejnosti). Cílem projektu je ovšem také rozšiřování partnerské sítě, což vyžaduje aktivitu v komunikaci s novými institucemi, které by se případně mohly stát členy sítě EOD. Šíření informací a propagace směrem k této cílové skupině projektu je zařazena aktivitou A1 (viz. 2.1.2.2).

6.2 Možnosti propagace EOD v ČR

V následující části jsou rozebrány některé možnosti zlepšení propagace EOD v České republice. Jak je patrné z předchozí podkapitoly, české knihovny EOD využívají řadu nástrojů a forem propagace. Většina z nich je všem českým knihovnám společná, jen v několika případech je nástroj využíván pouze jednou nebo dvěma knihovnami.

Cílený marketing

Opakem masového marketingu, který se zaměřuje na sdělování stejné informace masě lidí, je *cílený marketing*. Výhodou této formy marketingu je, že máme dostatečné informace o cílové skupině a můžeme tak vhodně upravit sdělovanou informaci. Jedním ze způsobů využití cíleného marketingu pro propagaci služby EOD může být tvorba nabídkových seznamů a oslovování organizací s možností sponzoringu digitalizace vytipovaných knih. Tento způsob propagace se osvědčil v již představené kampani *Dejte starým knihám nový život!*. Podobně by bylo možné vytvořit nabídkové seznamy k jiným oborům, které jsou v českém prostředí tradiční či historicky významné. Například fond NTK obsahuje několik knih, které se vztahují k oboru textilního průmyslu či cukrovarnictví. Historie textilu je vyučována na Katedře textilních technologií (Fakulta textilní, Technická univerzita v Liberci) a zpracováním cukrové řepy se v České republice zabývá 7 velkých cukrovarů [Cukrovar, 2011]. Tato nabídka k digitalizaci by mohla být propagována například i v odborném časopise pro obor cukrovka-cukr-líh *Listy cukrovarnické a řepařské* [Listy..., 1996-]. Případně by se digitalizace knih z oboru cukrovarnictví mohla uskutečnit ve kooperaci s *Dobrovickým muzeem* oborů cukrovarnictví, lihovarnictví a řepařství [Dobrovická..., 2010].

Oslovení s možností EOD digitalizace jako jediná neuvedla v nástrojích cílené propagace VKOL [Simandlová, 2011]. Ta v porovnání s MZK a NTK nemá o objednávky nouzi, přesto by mohl být tento nástroj využit i v této knihovně. Historický fond VKOL obsahuje mimo jiné knihy z oborů filosofie, náboženství či historie a pomocných věd historických [Simandlová, 2011]. Sestavené nabídkové seznamy s historicky významnými tisky by mohly být nabídnuty k digitalizaci Univerzitě Palackého v Olomouci, respektive vědcům Filozofické fakulty, kteří se zabývají výzkumem v příslušných oborech.

Katalogy a vyhledávače

Vstupní branou k záznamům historického fondu knihoven EOD jsou katalogy. I zde by proto měly být alespoň základní informace o nabízené službě. Všechny české knihovny EOD mají ve svých katalozích implementované objednávací tlačítko EOD, ovšem ani jedna knihovna zde již neuvádí další vysvětlující informace, o jakou službu se jedná. Součástí tohoto tlačítka je pouze text *EOD - objednat digitální kopii* (MZK, NTK) či *Objednejte si elektronickou kopii knihy – EOD eBooks* (VKOL). V katalogu MZK je v úplném záznamu knihy ještě uvedena informace o tom, že kniha bude zdigitalizována v případě, že se na ni nevztahuje ochrana autorským zákonem. Knihovny by mohly buď do záznamů jednotek, které je možné v rámci EOD zdigitalizovat, nebo na úvodní stránku katalogu, vložit informační box s

krátkým popisem služby a s odkazem na další informace na svých stránkách. Takto by i ti zákazníci, kteří službu EOD neznají, měli možnost zjistit, co jim knihovna nabízí. Informace o službě EOD v samotných záznamech jsou také důležité především z toho důvodu, že k nim mohou přistupovat uživatelé z jiných katalogů, vyhledávačů či portálů.

Digitalizace EOD je nabízena například i prostřednictvím *Souborného katalogu ČR* (dále SKC ČR). MZK a VKOL v analýze [Simandlová, 2011] uvedly, že své záznamy historického fondu do SKC ČR odesílají. Na obr. č. 7 je vidět, že u záznamu jednotky z fondu MZK se v SKC ČR objevuje tlačítko EOD, které po otevření přesměruje zákazníka do systému ODM.

SKC - Úplné zobrazení záznamu

V základním (standardním) zobrazení získáte kliknutím na údaje v poli **Ve fondu** informace o příslušné knihovně, která dokument vlastní. Pokud knihovna poskytla údaje k políčku **Lokální záznam** zjistíte aktuální stav exemplářů/jednotek a možnost výpůjčky (otevírá se **samostatné okno** prohlížeče).

Zvolte formát: Standardní -- Katalogizační záznam -- Stručný záznam -- MARC

Záznam 6 z 9

Hlavní záhlaví	Beckovský, Jan František, 1656-1725
Název	Poselkyně Starých Příběhův Českých. Aneb Kronyka Česka : Od prwnjho do nyněgssy Země České Příchozu Dwauch Knjžat Charwátských Čzecha y Lecha Wlastnjch Bratřj Až do Stjastného Panowání Cýsaře Řjmského, Krále Českého, etc. Ferdynanda Prwnjho Wždycky Wjtěze Slawného k Rozmnožení Obecného Dobrého, k Zwelebenj Gazyka Českého, A k Prospěchu Bližnjho ; Djl Prwnj. W němž se někteřj Czzy Příběhové nacházejj, kteřj k Domácým přináležejice od njch se odczyti nemohli / Od Kněze Jana Beckowského Křjžownjka s Czerwenau Hwězdou na Swětlo wydaná
Nakl. údaje	W Královském Starém Městě Pražském : v Jana Karla Gefábka, (1700)
Popis (rozsah)	[24], 1052, [44] s., [1] příl. ; 4°
Ve fondu	BOA001 [Moravská zemská knihovna Brno] -- sign. ST3-0096.665,B, ST3-0096.665,A Lokální záznam
Poznámka	Výzdoba: titulní strana tištěna červeně a černě, iniciály, vlysy s typografických ozdob, signet, v textu mědirytinová ilustrace (portréty českých knížat a králů), na příloze mědirytinová ilustrace (plán kostela sv. Barbory v Kutné hoře)
Citace a odkazy	Knihopis, 1044

Obr. č. 7: Tlačítko EOD v SKC ČR

SKC ČR není ovšem jediným katalogem, přes který se potenciální zákazníci mohou dozvědět o službě EOD. Záznamy SKC ČR jsou totiž dále prohledávány prostřednictvím federativního vyhledávače *Jednotná informační brána* [JIB, c2001-] či *oborovou bránou Technika* [Oborová..., c2011-].

Vedle optimalizace záznamů v knihovních katalogích je nutné, aby knihovny EOD zajistily zviditelnění a zlepšení vyhledatelnosti svých záznamů historického fondu také prostřednictvím vyhledávače *Google*. Jak je patrné z výsledků hypotéz H3 a H4 v předchozí kapitole, knihovny s indexovaným katalogem vyhledávačem Google zaznamenávají vyšší počet objednávek, a to i ze zahraničí. Takto indexovaný katalog zatím nemají všechny české knihovny EOD, pouze VKOL a MZK.

Sociální média

Dalo by se říci, že ve využívání *sociálních médií* mají české knihovny EOD oproti ostatním partnerům projektu náskok, přestože možnosti těchto médií nejsou zdaleka vyčerpány. Facebook totiž není jediným sociálním médiem, které se dá efektivně využívat k propagaci služeb. Řada uživatelů internetu je zvyklá číst příspěvky z oblíbených blogů, zpravodajských serverů apod. přes čtečky RSS. Pro šíření novinek služby EOD v ČR by mohly knihovny vytvořit společný *blog* s vlastním RSS kanálem. Ten by mohl být sledován službou *Twitterfeed* [Twitterfeed.com, c2007-], která umí z RSS kanálů posílat (*tweetovat*) nové příspěvky na profil EOD na *Twitteru* [Twitter, c2011]. Pokud jsou příspěvky (*tweety*) veřejné, může si je na profilu zobrazit jakýkoliv uživatel bez přihlášení. Twitter zároveň umožňuje sledování profilů (*follow*). Pokud by se uživatel stal *followerem* profilu EOD, novinky by se mu automaticky zobrazovaly po přihlášení na hlavní stránce Twitteru.

K zviditelnění služby je možné využít například i server *YouTube* [YouTube, c2011]. České knihovny EOD by si mohly vytvořit vlastní kanál, ve kterém by byla uveřejňována propagační videa, pozvánky na akce EOD, videa s nápovědami, jak si např. objednat knihu EOD, jak vyhledávat v katalogu atd. Výhodou uveřejňování videí na YouTube je, že uživatelé mohou jednoduše videa sdílet na ostatních sociálních sítích a zajišťovat tím zviditelnění služby dál, bez přičinění knihoven EOD.

Dalším sociálním médiem, které je mezi uživateli internetu rozšířené a může pomoci při propagaci služby EOD, je *SlideShare* [SlideShare, c2011]. Tato služba umožňuje vytváření profilů, na které mohou uživatelé ukládat své prezentace a textové dokumenty a sdílet je s ostatními. Příspěvky mohou být tagovány, shromažďovány do tematických skupin, ostatní uživatelé k nim mohou přidávat komentáře, ukládat do oblíbených, stahovat je či sdílet na jiné sociální síti. Službu SlideShare využívá zatím pouze NTK, přestože výstupy v podobě prezentací a příspěvků mají i ostatní české knihovny EOD. MZK využívá ke sdílení souborů podobnou službu, online uložiště *Box* [Box.net, c2011].

Jazyk propagace

V souvislosti s cílenou propagací z dotazníkového šetření [Simandlová, 2011] vyplynulo, že knihovny propagují službu především v českém jazyce, pouze MZK uvedla jako druhý jazyk angličtinu. Společným jazykem historických tisků ve fondech všech českých knihoven EOD je například němčina, proto by jistě bylo dobré, aby knihovny propagovaly svůj fond a službu EOD i v tomto jazyce. K tomu je možné využít odborné německé časopisy, a to

jak knihovnické, tak i časopisy z jiných oborů. Dále je možné přednášet na zahraničních knihovnických konferencích apod.

Zpětná vazba

Jak bylo uvedeno v úvodu kapitoly, součástí procesu marketingu je získávání zpětné vazby. Knihovny EOD mají možnost rozesílat zákazníkům dotazník, který by měl v krátkosti ověřit, zda služba naplnila jejich očekávání. Tento dotazník nevyužívá žádná česká knihovna EOD. Dalším způsobem vyhodnocování zpětné vazby je například analýza stavu *před marketingovou činností a po marketingové činnosti*. Knihovny by tak získaly přehled, jaký dopad měla provedená marketingová aktivita. Zda se například po výstavě historického fondu nebo vydání článku zvýšil zájem o službu či nikoliv. Pro zjišťování těchto údajů je možné využít statistiky návštěvnosti své webové prezentace EOD či analýzy *logu vyhledávání* v katalogu historického fondu. Zpětnou vazbu je možné získávat také pomocí dotazníku, který by české knihovny EOD distribuovaly přímo badatelům, kteří dochází osobně do knihovny kvůli studiu historických tisků, ale i ostatním čtenářům. Dotazník by měl především sledovat, zda a odkud uživatelé znají službu EOD, jestli je zaujala a zda vědí, jak by ji mohli sami využít.

7 Závěr

Otázky uchování a zpřístupňování knihovních sbírek v digitální podobě řeší řada knihoven. Projekty masové digitalizace se sice zdají být efektivními, ovšem bariéry, které s sebou nesou, jsou pro řadu knihoven nepřeklenutelné. Služba eBooks on Demand (EOD) jako alternativa umožňuje digitalizovat a zpřístupňovat historické fondy zapojených evropských knihoven s minimálním finančním a personálním zatížením. Digitalizace je prováděna účelově na vyžádání zákazníkem. Ten za zprostředkování elektronické kopie originálu historického tisku zaplatí částku, která částečně pokrývá náklady spojené s touto službou. Oproti výstupům masových projektů počet knih EOD sice není veliký, služba však zajistí digitalizaci těch dokumentů, o které je skutečný zájem.

Projekt nejdříve prošel pilotním řešením, kdy bylo hlavním cílem vytvořit infrastrukturu a technologické zázemí pro poskytování digitalizační služby. Navržený způsob se osvědčil a partnerská síť se nyní v navazujícím projektu rozšiřuje do dalších zemí a knihoven Evropy. Důraz je kladen nejen na rozšiřování sítě, ale také na rozšiřování služeb s využitím moderních technologií a na naplňování ostatních klíčových aktivit, které byly v rámci projektu stanoveny. Česká republika se do projektu EOD aktivně zapojuje prostřednictvím čtyř knihoven (KNAV, MZK, NTK a VKOL). Vedle základní služby EOD poskytuje MZK také službu Tisk na objednávku. NTK rozšířila své služby o možnost zprostředkované digitalizace z fondu spolupracujících knihoven. MZK o této službě již jedná a VKOL o tomto rozšíření také uvažuje [Simandlová, 2011]. Z analýzy, která byla v rámci práce provedena, vyšlo najevo, že jen za rok 2010 bylo v České republice v rámci služby EOD zpracováno 212 objednávek a zdigitalizováno 35 464 stran [Simandlová, 2011]. V historických fondech českých knihoven EOD jsou zastoupeny především knihy cizojazyčné. Fond tak nemusí být atraktivní pouze pro badatele z České republiky. K digitalizaci je jen ve fondu MZK, NTK a VKOL nabízeno dohromady 271 142 knihovních jednotek. České knihovny EOD jsou navíc ve srovnání s dalšími účastníky partnerské sítě EOD velice aktivní ve svých marketingových činnostech.

Z celkového pohledu vidí autorka jako problematickou absenci centrální digitální knihovny EOD. Tuto službu ovšem může suplovat integrovaný vyhledávač EODISE či napojení na Europeanu – Evropskou digitální knihovnu. Práce na tomto úkolu již započaly a i české knihovny se zapojily do tvorby exportních dat [Kamrádková, 2011c]. Vytvoření samostatné digitální knihovny EOD by případně mohlo být podnětem k podání žádosti o dotaci

pro další projekt, který by tak navázal na současný projekt *Elektronické knihy na objednávku* – *Evropská knihovní síť* a zajistil by finance na provoz služby EOD v dalších letech.

Dejte starým knihám nový život!

**DEJTE STARÝM
KNIHÁM
NOVÝ ŽIVOT!**

NTK
Národní technická knihovna
National Technical Library

eBooks on Demand (EOD)
Služba „Elektronické knihy na objednávku“
zpřístupňuje staré a vzácné tisky na vyžádání
zákazníka.

Objednejte si z online katalogu knihovny digitalizaci historické knihy
(vydané před 100 lety a dříve) a získáte e-knihu v PDF
naskenovanou ve vysoké kvalitě s plným textem, který umožňuje
vyhledávání, kopírování apod. Takovouto e-knihu můžete číst
na počítačích, čtečkách a některých typech mobilních telefonů.

Více informací:
www.books2ebooks.eu/cz
<http://eod.techlib.cz/>

Službu EOD poskytují knihovny
těchto zemí Evropy:

Program Kultura

eod | eBooks on Demand

Obr. č. 8: Propagační leták ke kampani *Dejte starým knihám nový život!*

Seznam použitých zdrojů

Activity 1 EOD Network enlargement. 2010. In *DoD DokuWiki : main* [online]. Innsbruck : University of Innsbruck, 2006- , last modif. 2010/10/07 [cit. 2011-05-03]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <<http://alo-neu.uibk.ac.at/dokuwiki/doku.php?id=main:projects:culture:a1>>.

Amazon.com (firma). c1996-. *Amazon.co.uk : Low Prices in Electronics, Books, Sports Equipment & more* [online]. Amazon.com, Inc., c1996-2011 [cit. 2011-06-16]. EOD + Network : Books. Dostupný z WWW: <<http://www.amazon.co.uk/gp/search/&search-alias=stripbooks&unfiltered=1&field-publisher=EOD+Network?ie=UTF8&redirect=true>>.

Antonín Bělohoubek. 2011. In *Wikipedie : otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, 2001- , stránka naposledy edit. 14. 2. 2011 [cit. 2011-07-08]. Česká verze. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Anton%C3%ADn_B%C4%9Blohoubek>.

Box.net : Online file sharing, content management, collaboration [online]. Palo Alto : Box.net, c2011 [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.box.net/>>.

CELBOVÁ, Iva. 2003- . On-demand publishing. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2011-06-05]. Dostupný z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002670&local_base=KTD>.

Cooperation Agreement for EOD Associated Members : National Technical Library, Prague : eBooks on Demand : EOD. Version 12-08-2009. 2009. 10 s. Dokument je neveřejný.

Co-operation Agreement : eBooks on Demand – A European Library Network (EOD). September 2008. 5 s. Dokument je neveřejný.

Cukrovar. 2011. In *Wikipedie : otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, 2001- , stránka naposledy edit. 4. 7. 2011 [cit. 2011-07-09]. Česká verze. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Cukrovar>>.

Česko. Zákon č. 121 ze dne 7. dubna 2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 36, s. 1658-1685. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb036-00.pdf>> . ISSN 1211-1244.

Česko. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98, s. 5683-5688. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2001/sb098-01.pdf>>. ISSN 1211-1244.

DEMČÁK, Marek. 2008-. *Vytvořit dotazník : Vyplňto.cz - komplexní realizace online průzkumů* [online]. 2008-2011 [cit. 2011-06-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.vyplnto.cz/>>.

Dobrovická muzea. 2010. *Dobrovická muzea : Muzeum cukrovarnictví, lihovarnictví, řepářství a města Dobruvice* [online]. Dobruvice : Dobrovická muzea, o.p.s., [2010] [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.dobrovickamuzea.cz>>.

DoD : Digitisation on Demand. In Evropská komise. *eTEN Project Database* [online databáze]. [2006] [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/activities/eten/cf/opdb/cf/project/index.cfm?mode=detail&project_ref=ETEN-518635>.

DoD DokuWiki : main [online]. Innsbruck : University and Regional Library of Tyrol, 2006- [cit. 2011-05-14]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <<http://aloeu.uibk.ac.at/dokuwiki/doku.php>>.

eBooks on Demand (EOD) - CZ. 2010. In *Vítejte na Facebooku : zaregistrujte se, přihlaste se a zjistěte více* [online] Facebook, Inc., c2011, založeno [2010] [cit. 2011-07-08]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <<https://www.facebook.com/cz.eod>>.

Education, Audiovisual & Culture Executive Agency. EACEA, 2008. *Culture Programme (2007-2012) : Call for proposals 2008 strand 1.1 cooperation projects*. Brussels : EACEA, 2008. 3 s. Dokument je neveřejný.

EOD search engine. 2011. In *DoD DokuWiki : main* [online]. Innsbruck : University of Innsbruck, 2006- , last modif. 2011/05/02 [cit. 2011-06-03]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <<http://alo-neu.uibk.ac.at/dokuwiki/doku.php?id=main:eod:main:search>>.

Evropská komise. EK, c2009-. *ePractise* [online]. Evropská komise, c2009-2010, Last Updated 17.3.2011 [cit. 2011-03-17]. Cases. eBooks on Demand. Dostupný z WWW: <<http://www.epractice.eu/cases/eod>>.

Evropská komise. EK, 2011. *eTen programme* [online]. European Commission Information Society, last update: 11/01/2011 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/activities/eten/index_en.htm>.

FORET, Miroslav; PROCHÁZKA, Petr; URBÁNEK, Tomáš. 2005. *Marketing : základy a principy*. Brno : Computer Press, 2005. 149 s. ISBN 80-251-0790-6.

Grant agreement for an action with multiple beneficiaries without contributions in kind agreement number - 2009 - 0986/011 - 001. 2008. 93 s. Dokument je neveřejný.

GSTREIN, Silvia. 2007. *Invitation to participate in a survey on digitisation service providers* [elektronická pošta]. Message to: DEA mailing list. 09 Mar 2007 [cit. 2011-05-12]. Osobní komunikace.

GSTREIN, Silvia. 2010. *EOD : Print on Demand* [online prezentace]. Bratislava, 06 May 2010 [cit. 2011-06-16]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <http://alo-neu.uibk.ac.at/dokuwiki/lib/exe/fetch.php?id=main%3Aprojects%3Aculture%3Apm%3Ameetings%3A2nd_general_projectmeeting&cache=cache&media=main:projects:culture:pm:meetings:pod_2009_eod_gstrein_v2.ppt>

GSTREIN, Silvia; MÜHLBERGER, Günter. 2009. User-driven content selection for digitisation : the eBooks on Demand Network. In *Cultural Heritage on line. Empowering users* :

an active role for user communities [online]. Fondazione Rinascimento Digitale, c2009 [cit. 2011-06-02], s. 1-6. Dostupný z WWW:

<<http://rinascimentodigitale.org/eventi/conference2009/proceedings-2009/grstein.pdf>>.

GSTREIN, Silvia; MÜHLBERGER, Günter. 2011. Producing eBooks on Demand : a European library network. In PRICE, Kate; HAVERGAL, Virginia. *E-books in Libraries : A practical guide*. London : Facet Publishing, 2011, s. 37-52. ISBN 978-1-85604-572-8.

HANINGEROVÁ, Jiřina. 2011. *Re: Kopie z historického fondu* [elektronická pošta]. Message to: Tereza Simandlová. 13. květen 2011 [cit. 2011-05-13]. Osobní komunikace.

HAUZNEROVÁ, Zdena. 2003-. Volné dílo. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2011-06-16]. Dostupný z:

<http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002754&local_base=KTD>.

HELINSKY, Zuzana. 2011. Lze sledovat návratnost investic ve světě knihoven?. In *INFO-RUM 2011 : 17. konference o profesionálních informačních zdrojích : Praha, 24. -26. 5. 2011* [online]. Praha : Albertina Icome Praha, 2011 [cit. 2011-07-13]. Dostupný z WWW:

<<http://www.inforum.cz/pdf/2011/helinsky-zuzana.pdf>>. ISSN 1801-2213.

Institut für Marketing (Innsbruck, Rakousko). 2010. *Institut für Marketing – Strategieberatung GmbH* [online]. Innsbruck : Institut für Marketing, [2010] [cit-2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.institutfuermarketing.com/>>.

JIB : Jednotná informační brána [online]. Praha : Národní knihovna ČR, Ústav výpočetní techniky UK, c2001-2011 [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW:

<<http://www.jib.cz/V?RN=597813909>>.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. 2010a. eBooks on Demand [online prezentace]. In *Blok expertů KISK FF MU*. Brno : Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2010 [cit. 2011-01-17].

Dostupný z WWW: < http://repozitar.techlib.cz/record/18/files/idr-18_1.pdf>.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. 2010b. eBooks on Demand aneb Dejte starým knihám nový

život. *Inflow: information journal* [online]. 2010, roč. 3, č. 7 [cit. 2011-04-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.inflow.cz/ebooks-demand-aneb-dejte-starym-kniham-novy-zivot>>. ISSN 1802-9736.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. 2010c. eBooks on Demand – digitalizace historického fondu NTK na objednávku. *Ikaros* [online]. 2010, roč. 14, č. 2 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://ikaros.cz/node/5966>>. ISSN 1212-075.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. 2011a. *Co je nového v EOD?* [online prezentace]. Praha : Národní technická knihovna, 2011 [cit. 2011-07-04]. Dostupný z WWW: <http://repozitar.techlib.cz/record/53/files/idr-53_1.pdf>.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. 2011b. Digitalizace jinak a možnost rozšíření evropské knihovní sítě. In *Zborník z 36. medzinárodného informatického sympózia o nových výzvach 21. storočia pre pamäťové inštitúcie : Nové rozmery informačného univerza*. Bratislava : Spolok slovenských knihovníkov, 2011. Dostupný také z WWW: <<http://vili.uniba.sk/AK/INFOS2011.pdf>>. ISBN 978-80-970693-0-8.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. 2011c. *EOD project meeting (Culture programme) & Creating and Communicating Digital Content conference Umeå University Library, Umeå, Švédsko 25. 5. 2011 – 31. 5. 2011* [elektronický zdroj]. červen 2011 [cit. 2011-06-15]. 5 s. Dokument je neveřejný.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. 2011d. Kniha na dosah. *Veřejná správa*. 2011, roč. 22, č. 13., s. 10-11. ISSN 1213-6581.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina; POSPÍŠILÍKOVÁ, Věra. 2010. eBooks on Demand – projekt evropské kooperace. In *11. konference Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě* [online prezentace]. Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků, 2010 [cit. 2011-01-17]. Dostupný na WWW: <<http://skip.nkp.cz/akcArch10.htm>>.

Koninklijke Bibliotheek (Nizozemsko). KB, 2008a. *Europeana : Homepage* [online]. Hague : National Library of the Netherlands, [2008] [cit. 2011-07-05]. Dostupný z WWW: <<http://europeana.eu/portal/>>.

Koninklijke Bibliotheek (Nizozemsko). KB, 2008b. *Europeana : Homepage* [online]. Hague : National Library of the Netherlands, [2008] [cit. 2011-07-05]. About us. Dostupný z WWW: <<http://europeana.eu/portal/aboutus.html>>.

KRUŠINSKÝ, Rostislav. 2010. EOD - Starý tisk jako elektronická kniha [online prezentace]. In *eBooks on Demand - vzácné knihy elektronicky. Proč ne?*. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, 2010 [cit. 2011-07-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.slideshare.net/narodnitechickaknihovna/eod-star-tisk-jako-elektronick-kniha-rostislav-kruinsk>>.

KRUŠINSKÝ, Rostislav; KAMRÁDKOVÁ, Kateřina, POSPÍŠILÍKOVÁ, Věra. 2010. EOD - Elektronické knihy na objednávku. In *INFORUM 2010 : 16. konference o profesionálních informačních zdrojích Praha, 25. - 27. 5. 2010* [online]. Praha : Albertina Icome Praha, 2010 [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.inforum.cz/pdf/2010/krusinsky-rostislav-1.pdf>>. ISSN 1801-2213.

KRUŠINSKÝ, Rostislav; KAMRÁDKOVÁ, Kateřina; POSPÍŠILÍKOVÁ, Věra. 2011. EOD : Elektronické knihy na objednávku. *Krok : Kulturní Revue Olomouckého Kraje*. 2011, roč. 8, č. 1, s. 43-46. Dostupný také z WWW: <<http://www.vkol.cz/data/soubory/krok/Krok%202011-1.pdf>>. ISSN 1214-6420.

Listy cukrovarnické a řepařské. Výzkumný ústav cukrovarnický. 1996-. Praha : VUC Praha a.s., 1996-. Vychází od roku 1882. ISSN 1210-3306.

Moravská zemská knihovna (Brno, Česko). MZK, 2010. *Den otevřených dveří v MZK* [online]. Brno : Moravská zemská knihovna, 2010 [cit. 2011-07-08]. Dostupný také z WWW: <http://www.mzk.cz/sites/beta.mzk.cz/files/souboryMZK/pdf/2010_mzk-otevrenedvere02.pdf>.

Moravská zemská knihovna (Brno, Česko). MZK, 2011a. *Moravská zemská knihovna v Brně* [online]. Brno : Moravská zemská knihovna, poslední aktualizace: 16.05.2011, 09:45 [cit. 2011-06-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mzk.cz/>>.

Moravská zemská knihovna (Brno, Česko). MZK, 2011b. *Moravská zemská knihovna v Brně* [online]. Brno : Moravská zemská knihovna, poslední aktualizace: 24.05.2011, 10:55 [cit. 2011-06-18]. O knihovně. Dostupný z WWW: <<http://www.mzk.cz/o-knihovne>>.

Moravská zemská knihovna (Brno, Česko). MZK, 2011c. *Moravská zemská knihovna v Brně* [online]. Brno : Moravská zemská knihovna, poslední aktualizace: 31.05.2011, 09:02 [cit. 2011-06-18]. Služby. E-knihy na objednávku. Dostupný z WWW: <<http://www.mzk.cz/sluzby/e-knihy-na-objednavku>>.

Moravská zemská knihovna (Brno, Česko). MZK, 2011d. *Moravská zemská knihovna v Brně* [online]. Brno : Moravská zemská knihovna, poslední aktualizace: 21.02.2011, 14:59 [cit. 2011-06-18]. Služby. Knihovní řád. Obchodní podmínky služby EOD. Dostupný z WWW: <<http://www.mzk.cz/obchodni-podminky-sluzby-eod>>.

MÜHLBERGER, Günter; GSTREIN, Silvia. 2009a. eBooks on Demand (EOD) : a European digitization service. *IFLA Journal* [online]. 2009, vol. 35, no. 1 [cit. 2011-03-19], s. 35-43. Dostupný z WWW: <<http://archive.ifla.org/V/ifulaj/IFLA-Journal-1-2009.pdf>>. ISSN 0340-0352.

MÜHLBERGER, Günter; GSTREIN, Silvia. 2009b. *EODISE Handout* [online]. 2009 [cit. 2011-06-04]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <<http://alo-neu.uibk.ac.at/dokuwiki/lib/exe/fetch.php?id=main%3Aeod%3Ameetings%3Aregensburg&cache=cache&media=main:projects:culture:pm:meetings:eodise-handout.pdf>>.

Národní knihovna České republiky. NK, c2007. *Národní knihovna České republiky* [online]. Praha : NK ČR, c2007 [cit. 2011-07-09]. Portály. Konspekt. Tematická mapa fondů NK ČR. Dostupný z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=konsp-nkc>.

Národní technická knihovna (Praha, Česko). NTK, 2011a. *Národní technická knihovna* [online]. Praha : NTK, c2006-2011, poslední změna 17.6. 2011 [cit. 2011-06-28]. Dostupný z WWW: <<http://techlib.cz/cs/>>.

Národní technická knihovna (Praha, Česko). NTK, c2006b. *Národní technická knihovna* [online]. Praha : NTK, c2006-2011, poslední změna 24. 6. 2011 [cit. 2011-06-28]. O nás.

Dostupný z WWW: <<http://techlib.cz/cs/58-o-nas/>>.

Národní technická knihovna (Praha, Česko). NTK, c2006-2011c. *Národní technická knihovna* [online]. Praha : NTK, c2006-2011, poslední změna 20. 5. 2011 [cit. 2011-06-28]. O nás. Dokumenty. Dostupný z WWW: <<http://techlib.cz/cs/1447-dokumenty/>>.

Národní technická knihovna (Praha, Česko). NTK, 2011d. *Národní technická knihovna* [online]. Praha : NTK, c2006-2011, poslední změna 12. 4. 2011 [cit. 2011-05-27]. Služby. EBooks on Demand (EOD). Dostupný z WWW: <<http://techlib.cz/cs/787-eod-ebooks-on-demand/>>.

Národní technická knihovna (Praha, Česko). NTK, 2011e. *Národní technická knihovna* [online]. Praha : NTK, c2006-2011, poslední změna 12. 4. 2011 [cit. 2011-05-31]. Služby. EBooks on Demand (EOD). Knihovní řád EOD. Dostupný z WWW: <<http://www.techlib.cz/cs/823-knihovni-rad-eod/>>.

NIELSEN, Erland Kolding. 2007. Digitization of library material in Europe : Problems, obstacles and perspective anno 2007. *Revy*. 2007, vol. 30, no. 8, s. 10-12. Dostupný také z WWW: <<http://rauli.cbs.dk/index.php/revy/article/view/1389/1380>>. ISSN 1904-1969.

Objednávka elektronické knihy z fondu Vědecké knihovny v Olomouci. 2009. In Vědecká knihovna (Olomouc, Česko). *VKOL : HLAVNÍ KATALOG* [online]. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, c2006, 17. února 2009 [cit. 2011-06-19]. Dostupný z WWW: <http://aleph.vkol.cz/F/?func=file&file_name=eod&local_base=svk01>.

Oborová brána Technika (TECH) [online]. Praha : NTK, c2001-2011 [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW: <<http://tech.jib.cz/>>.

Office for Official Publications of the European Communities. OOPEC, 2008. Call for proposals 2008 : Culture Programme (2007-2013) : Implementation of the programme actions: multi-annual cooperation projects; cooperation measures; special action (third countries); and support for bodies active at European level in the field of culture. In *Official Journal of the European Union*. 2008, C 141, vol. 51, s. 27-31. Dostupný také z WWW: <<http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:141:0027:0031:EN:PDF>. ISSN 1725-2423.

Office for Official Publications of the European Communities. OOPEC, 2006. Rozhodnutí Evropského Parlamentu a Rady č. 1903/2006/ES ze dne 12. prosince 2006 kterým se zavádí program Kultura (2007-2013). In *Úřední věstník Evropské Unie*. 2006, L 378, svazek 49, s. 22. Dostupný také z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/l_378/l_37820061227cs00220031.pdf>. ISSN 1725-5074.

POSPÍŠILÍKOVÁ, Věra. 2010. Elektronické knihy na požádání. *Duha* [online]. 01.03.2010 [cit. 2011-07-08]. Dostupný z WWW: <<http://duha.mzk.cz/clanky/elektronicke-knihy-na-pozadani>>. ISSN 1804-4255.

POSPÍŠILÍKOVÁ, Věra. 2011. *Re: Tisk na objednávku* [elektronická pošta]. Message to: Tereza Simandlová. 17.6.2011 [cit. 2011-07-06]. Osobní komunikace

POSPÍŠILÍKOVÁ, Věra; KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. 2010. Projekt eBooks on Demand - Evropská knihovní síť. In *Knihovny současnosti 2010 : Sborník z 18. konference, konané ve dnech 14.-16. září 2010 v Seči u Chrudimi*. Ostrava : Sdružení knihoven ČR, 2010. Dostupný také z WWW: <http://www.svkos.cz/data/xinha/sdruk/ks2010/sbornik_2010.pdf>. ISBN 978-80-86249-59-9.

PRYTHERCH, Raymond John. 2005. Electronic book. In *Harrod's librarians' glossary and reference book : a directory of over 10,200 terms, organizations, projects and acronyms in the areas of information management, library science, publishing and archive management*. 10th ed. Abingdon : Ashgate, 2005. 753 s. ISBN 0-7546-4038-8.

Quality Standards for EOD. 2008. In *DoD DokuWiki : main* [online]. Innsbruck : University of Innsbruck, 2006-, last modif. 2008/03/13 [cit. 2011-06-06]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <http://aloneu.uibk.ac.at/dokuwiki/doku.php?id=main:eod:documents:quality_standard>.

SIMANDLOVÁ, Tereza. 2011. *Výsledky strukturované analýzy služby eBooks on Demand*

v České republice [elektronický zdroj]. Praha, 2011 [cit. 2011-06-16]. 10 s. Dokument je neveřejný.

Skenery. 2010. In *Hlavní strana : Kisk* [online]. Brno : KISK, 2008-, stránka naposledy edit. 18. 6. 2010 [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW: <http://kisk.phil.muni.cz/wiki/Hlavn%C3%AD_strana>.

SKOLKOVÁ, Linda. 2007. *State Technical Library, Prague & EOD?* [elektronická pošta]. Message to: Silvia Gstrein. 18.07.2007 [cit. 2011-05-12]. Osobní komunikace.

SlideShare : Present Yourself [online]. San Francisco : SlideShare, Inc., c2011 [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.slideshare.net/>>.

ŠVARCOVÁ, Jena et al. 2005. *Ekonomie : stručný přehled : teorie a praxe aktuálně a v souvislostech*. Zlín : CEED, 2005. 295 s. ISBN 80-903433-1-7.

Twitter [online]. San Francisco : Twiter, Inc., c2011 [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW: <<https://twitter.com/>>.

Twitterfeed.com : feed your blog to twitter [online]. London : Twitterfeed, Inc., c2007-2011 [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW: <<http://twitterfeed.com/>>.

UHLÍŘ, Zdeněk. 2003- . Historický knihovní fond. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2011-05-12]. Dostupný z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002456&local_base=KTD>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, c2010. *Aktuelles : Universität- und Landesbibliothek Tirol* [online]. Innsbruck : Universität Innsbruck, c2010, Aktualisiert am 09.03.2011 [cit. 2011-03-15]. Services. Digitalisierung & el. Archivierung. Dostupný z WWW: <<http://www.uibk.ac.at/ulb/dea/>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008a. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-05-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.books2ebooks.eu/>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008b. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-03-15]. European Network of Libraries. Dostupný z WWW: <<http://books2ebooks.eu/partner.php5>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008c. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-06-16]. European Network of Libraries. Moravian Library in Brno, Dostupný z WWW: <<http://www.books2ebooks.eu/partner.php5?id=106>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008d. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-06-16]. European Network of Libraries. National Technical Library. Dostupný z WWW: <<http://www.books2ebooks.eu/partner.php5?id=115>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008e. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-06-16]. European Network of Libraries. Research Library Olomouc. Dostupný z WWW: <<http://www.books2ebooks.eu/partner.php5?id=110>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008f. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-05-31]. FAQ. Dostupný z WWW: <<http://www.books2ebooks.eu/faq.php5?lang=en>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008g. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-06-16]. For libraries : provide the reprint service. Dostupný z WWW: <http://www.books2ebooks.eu/provide_service.php5>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008h. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-06-05]. How to order an EOD eBook?. Price list (valid from 16/11/2010). Dostupný z WWW: <<http://www.books2ebooks.eu/prices.php5>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008i. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-06-16]. How to order an EOD reprint?. Dostupný z WWW: <http://www.books2ebooks.eu/order_reprint.php5>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008j. *EOD : Home* [online]. Innsbruck,

2008 [cit. 2011-05-28]. Where to find books for eBooks on Demand?. Library catalogues offering EOD. Dostupný z WWW: <<http://books2ebooks.eu/catalogue.php5>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008k. *EOD : Home* [online]. Innsbruck, 2008 [cit. 2011-06-16]. Where to find books for eBooks on Demand?. Repositories. Dostupný z WWW: <<http://books2ebooks.eu/repositories.php5>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008l. *ODM v1.10 : Administration Guide : Technical documentation* [online]. v1.10. Innsbruck : Department for Digitisation and Digital Preservation, June 2008 [cit. 2011-06-04]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <<http://www.books2ebooks.eu/odm/login.do>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008m. *Order Data Manager* [online]. Innsbruck : Universitäts- und Landesbibliothek Tirol, 2008 [cit. 2011-07-05]. Dostupný pouze po přihlášení z WWW: <<http://books2ebooks.eu/odm/checkLoggedInUser.do>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008n. *Order Data Manager* [online]. Innsbruck : Universitäts- und Landesbibliothek Tirol, last updated: May 19, 2008 [cit. 2011-05-31]. EOD : General Terms and Conditions. Dostupný z WWW: <<http://www.books2ebooks.eu/odm/html/ubi/en/agb.html>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2008o. *Order Data Manager* [online]. Innsbruck : Universitäts- und Landesbibliothek Tirol, změněno: 30/10/2008 [cit. 2011-06-19]. Obchodní podmínky služby EOD. Dostupný z WWW: <<http://books2ebooks.eu/odm/html/vkol/cz/agb.html>>.

Universität Innsbruck. Universitätsbibliothek. UIBK, 2011. *EOD : European Network of Libraries* [online]. Innsbruck, [2011] [cit. 2011-05-31]. Dostupný z WWW: <<http://search.books2ebooks.eu/>>.

VAŠTÍKOVÁ, Miroslava. 2008. *Marketing služeb : efektivně a moderně*. Praha : Grada, 2008. 232 s. ISBN 978-80-247-2721-9.

Vědecká knihovna (Olomouc, Česko). VKOL, c2008a. *Vědecká knihovna v Olomouci*

[online]. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, c2008 [cit. 2011-06-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.vkol.cz/cs/>>.

Vědecká knihovna (Olomouc, Česko). VKOL, c2008b. *Vědecká knihovna v Olomouci* [online]. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, c2008, aktualizováno: 09.10.2008 [cit. 2011-06-30]. Jak se dostat do knihovny a rychlé kontakty. Z historie knihovny : dávné i nedávné. Dostupný z WWW: <<http://www.vkol.cz/cs/pruvodce-knihovnou/z-historie-knihovny/>>.

Vědecká knihovna (Olomouc, Česko). VKOL, 2010. *Pozvánka na den otevřených dveří* [online]. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, 2010 [cit. 2011-07-08]. Dostupný z WWW: <http://www.vkol.cz/data/soubory/tiskove_zpravy/TZ_20101111_den_otevrenych_dveri.doc>

Vědecká knihovna (Olomouc, Česko). VKOL, 2011a. *Výroční zpráva Vědecké knihovny v Olomouci za rok 2010* [online]. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, 2011 [cit. 2011-06-30]. Dostupný z WWW: <http://www.vkol.cz/data/soubory/vyrocní_zpravy/vz2010.pdf>. ISBN 978-80-7053-291-1.

Vědecká knihovna (Olomouc, Česko). VKOL, 2011b. *Vědecká knihovna v Olomouci* [online]. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, c2008, aktualizováno: 25.04.2011 [cit. 2011-06-30]. Služby obecně. Elektronické knihy na objednávku. Dostupný z WWW: <<http://www.vkol.cz/cs/sluzby/eod/>> .

VRBENSKÁ, Františka. 2003- . Digitalizace dokumentů. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2011-05-08]. Dostupný z WWW: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001728&local_base=KTD>.

YouTube : Broadcast Yourself [online]. YouTube, LLC, c2011 [cit. 2011-07-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com>>.

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Tab. č. 1: Seznam knihoven zapojených do projektu <i>Digitalizace na objednávku</i> [DoD, 2006]	17
Tab. č. 2: Seznam knihoven zapojených do projektu EOD k 1.5.2009 – příjemci dotace [Grant, 2008].....	20
Obr. č. 1: Logo Digitisation on Demand [DoD, 2006]	16
Obr. č. 2: Reprint WEHRLI, A. G. Milano : Souvenir-Albums Edition Illustrato	28
Obr. č. 3: První krok objednávky EOD	30
Obr. č. 4: Vyhledávání v EODISE	32
Obr. č. 5: Možnost objednání reprintu.....	37
Obr. č. 6: Česká stránka EOD na Facebooku.....	60
Obr. č. 7: Tlačítko EOD v SKC ČR	64
Obr. č. 8: Propagační leták ke kampani <i>Dejte starým knihám nový život!</i>	68
Graf č. 1: Počet jednotek poskytovaných k digitalizaci EOD v ČR	48
Graf č. 2: Tematická skladba knih nabízených v rámci služby EOD v ČR	49
Graf č. 3: Jazyková skladba knih nabízených v rámci služby EOD v ČR	50
Graf č. 4: Celkový počet zákazníků a dokončených objednávek EOD v ČR	50
Graf č. 5: Počet zákazníků a zpracovaných objednávek EOD v ČR za rok 2010	51
Graf č. 6: Počet právnických osob, které využily službu EOD v ČR za rok 2010	51
Graf č. 7: Počet zahraničních zákazníků, kteří využili službu EOD v ČR za rok 2010	52
Graf č. 8: Počet zdigitalizovaných stránek v rámci služby EOD v ČR za rok 2010.....	53
Graf č. 9: Formy propagace služby EOD v ČR.....	53
Graf č. 10: Způsoby propagace historického fondu českých knihoven EOD.....	54